

**JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA**

A

**VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE
FAKULTA MANAGEMENTU V JINDŘICHOVĚ HRADCI**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2013

JINDŘICH KRÁLÍK

**JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA**

A

**VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE
FAKULTA MANAGEMENTU V JINDŘICHOVĚ HRADCI**

**Institut krajní nouze v operačním řízení Hasičského záchranného
sboru České republiky**

**Institute of Extreme Emergency in the Operational Management
of the Fire Rescue Service of the Czech Republic**

Vedoucí bakalářské práce: *doc. JUDr. Jan Hejda, Ph.D.*

Vypracoval: *Jindřich Králík*

Studijní obor: *Sociální pedagogika
Specializace bezpečnostně právní*

Datum odevzdání: *15. března 2013*

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě, elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

15. března 2013

.....

Jindřich Králík

Anotace

Institut krajní nouze v operačním řízení Hasičského záchranného sboru České republiky

Bakalářská práce se zabývá využitím institutu krajní nouze v zásahové činnosti jednotek Hasičského záchranného sboru České republiky. Podává stručný a ucelený pohled na problematiku krajní nouze de lege lata a na postavení institutu krajní nouze v systému okolností vylučujících protiprávnost. Věnuje se rozboru zákonných podmínek užití institutu krajní nouze a podmínek vybočení z mezí krajní nouze.

Práce se soustředí na problematiku využití jednání v krajní nouzi při záchraně lidského života a ochraně majetku při zdolávání požárů a řešení mimořádných událostí, které ohrožují zdraví a životy osob a způsobují výrazné majetkové škody, jejichž minimalizace je základním posláním Hasičského záchranného sboru České republiky. Upozorňuje na možná úskalí a dopady na příslušníka, které mohou při nesprávném výkladu krajní nouze nastat.

Annotation

Institute of Extreme Emergency in the Operational Management of the Fire Rescue Service of the Czech Republic

This thesis is about the use of the institute of extreme emergency in an intervention of the Fire Rescue Service of the Czech Republic. It provides a concise and comprehensive view of the problems of institute of extreme emergency, de lege lata and the position of this institute in the circumstances of justification. It also analyze legal conditions for the use of emergency and the institute of deviation from the conditions of extreme emergency.

The work focuses on the issue of the use of extreme emergency taking in the consideration saving of human life and protecting property when fire fighting, incidents that threaten the health and lives of people. Because minimization of significant property damage is the basic mission of the Fire Rescue Service of the Czech Republic. Highlights possible pitfalls and implications on a member which may, on an incorrect interpretation of a real emergency, occur.

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucímu práce doc. JUDr. Janu Hejdovi, Ph.D., především za trpělivost, cenné rady a inspiraci, kterou mi poskytl při vedení této bakalářské práce.

Obsah

Úvod.....	8
1. Vymezení pojmu institutu krajní nouze	11
1.1. Okolnosti vylučující protiprávnost.....	12
1.2. Krajní nouze v systému okolností vylučujících protiprávnost.....	12
2. Podmínky vzniku jednání v krajní nouzi	14
2.1. Nebezpečí.....	14
2.2. Zásada subsidiarity krajní nouze	16
2.3. Zásada proporcionality krajní nouze	17
2.4. Povinnost nebezpečí snášet	18
2.5. Vybočení z mezí krajní nouze – excus	20
2.5.1. Podmínky vybočení z mezí krajní nouze	20
2.5.2. Odpovědnost příslušníka HZS v případě excusu	21
3. Užití institutu krajní nouze při likvidaci mimořádné události	23
3.1. Náhrada škody vzniklé při likvidaci mimořádné události.....	25
3.2. Doprava na místo zásahu	26
3.2.1. Dopravní nehody vozidel s právem přednostní jízdy.....	26
3.2.2. Nepřístupná centra měst a městská sídliště.....	28
3.3. Zdolávání požáru.....	30
3.3.1. Záchrana osob při požáru	30
3.3.2. Záchrana majetku při zdolávání požáru	33
3.3.3. Uchráněné hodnoty	35
3.3.4. Náhrada škody způsobené hasebním zásahem.....	36
3.4. Dopravní nehoda	37
3.4.1. Vytvoření přístupové cesty k zachraňovaným osobám.....	38
3.4.2. Vyproštění zraněných osob z havarovaného vozidla.....	40

3.5. Technická pomoc – odstranění nebezpečných stavů	41
3.5.1. Vstup do obydlí	42
3.5.2. Povodeň.....	44
3.5.3. Vichřice	45
3.5.4. Sněhové převisy	47
3.5.5. Odchyt a likvidace obtížného hmyzu	48
3.6. Evakuace osob.....	49
3.6.1. Plošná evakuace	49
3.6.2. Objektová evakuace	50
3.7. Psychosociální pomoc obětem mimořádné události	52
3.7.1. První psychická pomoc osobám postiženým mimořádnou událostí	53
3.7.2. Náhradní a nouzové ubytování.....	53
Závěr	55
Seznam použitých zdrojů	57
Seznam grafů.....	59
Seznam příloh.....	60

ÚVOD

Listina základních práv a svobod všem občanům České republiky, bez rozdílu, přiznává základní práva. Česká republika je garantuje a zavazuje se k jejich ochraně. Patří mezi ně mimo jiné právo na život a právo na vlastnění majetku. Tato práva však nejsou absolutní. Aby mohla být ochráněna práva, kterým hrozí újma, je někdy nutné porušit práva jiných osob. Takový zásah do práv občanů je možný jen za zákonem stanovených podmínek a jednou z těchto podmínek je jednání v krajní nouzi.

Institut krajní nouze je zakotven napříč celým českým právním řádem, počínaje Listinou základních práv a svobod, trestním zákoníkem, či občanským zákoníkem a upravují ho též zákony vymezující působnost státních orgánů, které se na ochraně lidských práv podílejí.

Aby stát mohl práva občanům garantovat, zřizuje instituce, jež se o ochranu práv zasazují. K organizacím působícím na poli ochrany lidských životů, zdraví a majetku patří Hasičský záchranný sbor České republiky (dále jen HZS), mající za úkol ochranu obyvatelstva před mimořádnými událostmi. Hlavní úlohou HZS je ochrana života, zdraví, majetku obyvatel a životního prostředí před požáry a škodlivými následky mimořádných událostí, např. živelné pohromy, teroristické útoky, průmyslové havárie, dopravní nehody a další události pro společnost škodlivého významu. HZS patří k základním složkám integrovaného záchranného systému (dále jen IZS). Na provádění záchranných a likvidačních prací se podílí společně s Policií České republiky, Zdravotnickou záchrannou službou (dále jen ZZS) a jednotkami požární ochrany (dále jen jednotky PO) zahrnutými do plošného pokrytí kraje.

HZS řeší mimořádné události ve zvláštním pracovním režimu nazývaném se operační řízení, což je v podstatě proces, počínající přijetím zprávy na tísňovou linku, přes vyhlášení poplachu, výjezd jednotky, dopravu na místo zásahu, likvidaci mimořádné události, až po návrat na základnu. Hlavní činností jednotek HZS v operačním řízení jsou záchranné a likvidační práce vedoucí k odstranění nebezpečných stavů.

V operačním řízení HZS velmi často dochází k situacím, kdy je nucen zasahující hasič-příslušník provést operaci, při níž zasáhne do osobnostních a majetkových práv dotčených osob a svým jednáním v podstatě naplňuje znaky skutkové podstaty trestného činu (tzv. formální znak), nebo se zdánlivě dopouští přestupkového jednání. Příslušník HZS takto jedná v příčinné souvislosti s odvrácením hrozícího nebezpečí na lidském životě, zdraví,

či majetku, na společností chráněném zájmu, a takovému jednání chybí společenská nebezpečnost (obligatorní znak). Zasahující příslušník při zdolávání nebezpečných stavů jedná v mezích okolnosti vylučující protiprávnost, v krajní nouzi.

V mnohých případech se stává, že je hasič v operačním řízení nucen jednat za ztížených podmínek (snížená viditelnost, obtížně sjízdná dopravní komunikace, nepříznivé povětrnostní a klimatické vlivy, špatná dostupnost místa zásahu, apod.), v nebezpečí vlastního života, ve vypjaté situaci, pod silným emocionálním tlakem a na rozhodnutí o provedení účinného zásahu má jen několik vteřin, protože o bytí a nebytí zachraňovaných osob, či efektivní záchraně majetku, často rozhodují zlomky okamžiku. Pod tíhou nepříznivých okolností se může stát, že hasič při provádění záchranných a likvidačních prací, byť v dobré víře, špatně vyhodnotí situaci, vybočí z mezí krajní nouze (tzv. exces) a jednání, kterého se dopustí, bude posuzováno jako protiprávní.

Pro potřeby této bakalářské práce jsou první dvě kapitoly věnovány obecnému uvedení do problematiky **činu jinak trestného**, který se opírá především o trestněprávní vymezení institutu krajní nouze. Důvodem je, že dopady na příslušníka, jeho okolí a poškozené osoby, jsou v případě excesu z jednání v krajní nouzi nejtíživější. První kapitola stručně vymezuje pojem institutu krajní nouze a jeho postavení mezi okolnostmi vylučující protiprávnost. Další část se věnuje podmínkám vzniku jednání v krajní nouzi a případnému vybočení z mezí krajní nouze. Opírají se především o publikaci Trestní zákoník prof. Pavla Šámala a kolektivu. Třetí kapitola bakalářské práce je věnována využití institutu krajní nouze při řešení nejčastějších mimořádných událostí, na kterých se podílí HZS, mezi něž patří například zdolávání požáru, dopravní nehoda a technická pomoc, zejména vzhledem k uchráněným hodnotám na společensky významném zájmu, na ochraně zdraví, života a majetku.

Cílem bakalářské práce je vymezit podmínky vzniku jednání v krajní nouzi a v jakých situacích je možné se při zásahu jednotek HZS s jednáním v krajní nouzi setkat. Nastínit možná úskalí a důsledky, které by mohly nastat při vybočení z mezí krajní nouze. Bakalářská práce popisuje typické situace, při kterých je nutné použít institut krajní nouze a upozorňuje na nejčastější případy jeho využití při řešení mimořádných událostí. Sleduje, zda je zasahujícím hasičům poskytnuta dostatečná právní ochrana, prostřednictvím zákonů vymezujících působnost HZS, pokud při likvidaci mimořádné události v operačním řízení způsobí přiměřené škody na zdraví a majetku osob, zejména těch, které na vzniku nebezpečného stavu nenesou vinu.

V práci budou využity informace ze statistických šetření HZS Jihočeského kraje (dále jen HZS JČK) a šestiletá praxe autora bakalářské práce u výjezdové jednotky HZS. Tyto poznatky budou analyzovány a převáděny do podoby konkrétních doporučení vzhledem k možnosti využití jednání v krajní nouzi v operačním řízení. Závěry podkapitol, které se budou věnovat praktickému využití jednání v krajní nouzi příslušníky HZS, budou opatřeny stručným doporučením směrem k poškozeným osobám pro případ, že jim bude způsobena škoda při odstraňování nebezpečných stavů. Tato doporučení budou mít za úkol zlepšit informovanost laické veřejnosti, neboť povědomost o tom, na jaké instituce se mají občané obrátit v případech, kdy jim byla způsobena újma, je stále velmi nízká.

1. VYMEZENÍ POJMU INSTITUTU KRAJNÍ NOUZE

Obecná část trestního zákoníku popisuje institut krajní nouze jako: „Čin jinak trestný, kterým někdo odvrací nebezpečí přímo hrozící zájmu chráněnému trestním zákonem, není trestným činem. Nejde o krajní nouzi, jestliže bylo možno toto nebezpečí za daných okolností odvrátit jinak anebo způsobený následek je zřejmě stejně závažný nebo ještě závažnější než ten, který hrozil, anebo byl ten, komu nebezpečí hrozilo, povinen je snášet.“¹ Z této formulace je patrné, že zde dochází ke kolizi dvou státem a zákonem chráněných zájmů, při které je třeba dát přednost jednomu chráněnému zájmu před druhým, přičemž přednost dostává chráněný zájem, který jedná v krajní nouzi. Jednání, jímž je odvrácena porucha na chráněném zájmu, je v takovém případě oprávněné pro svou ochranu společenských hodnot (života, zdraví, majetku, důstojnosti aj.) a nemůže být posuzováno jako přestupek, správní delikt nebo trestný čin. Účel institutu krajní nouze spočívá v možnosti občana chránit zájmy své, zájmy jiných osob, i zájmy společnosti v případě, že hrozí porucha na hodnotách chráněných trestním zákoníkem. Jednání v krajní nouzi ve své podstatě postrádá společenskou nebezpečnost, protože naopak hodnoty společnosti chrání, a tím pozbývá osoba jednající v krajní nouzi i faktické odpovědnosti za škody způsobené odvrácením hrozícího nebezpečí, pokud si počínala způsobem přiměřeným.

Naproti tomu, jednáním v krajní nouzi není, pokud šlo nebezpečí odvrátit jiným způsobem, nebo pokud následek způsobený na zákonem chráněném zájmu je stejný nebo větší, než který hrozil a pokud osoba, jež se odvolává na krajní nouzi, nemá z titulu své funkce povinnost nebezpečí snášet (lékař, policista, hasič, voják apod.). Tato povinnost je dána zvláštními právními předpisy a osoby, jež se zavázaly těmito pravidly řídit, se nemohou vyhýbat určitému jednání s poukazem na své vlastní ohrožení.² Příkladem porušení povinnosti nebezpečí snášet může být příslušník HZS, který odmítne zasáhnout při zdolávání požáru a odvolávat se na jednání v krajní nouzi s poukazem na své vlastní bezpečí, neboť má z titulu svého povolání povinnost nebezpečné situaci čelit.

---

¹ § 28 odst. 1) a 2) zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

² ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 321.

1.1. Okolnosti vylučující protiprávnost

Krajní nouze patří mezi okolnosti vylučující protiprávnost, jimiž jsou označována taková jednání, která zdánlivě naplňují znaky trestného činu, ale ve skutečnosti trestným činem nejsou. Skutkovou podstatu trestného činu naplňuje pouze protiprávní jednání, chybí zde materiální znak trestného činu, nebezpečnost pro společnost. Okolnosti vylučující protiprávnost můžeme též chápat jako výjimky z jednání, které zakazuje trestní zákoník. Dochází ke střetu dvou právních norem, a to jedné právní normy, která dané jednání zakazuje a právní normy, jež toto jednání dovoluje nebo přikazuje.³

Hejda a kolektiv formuluje okolnost vylučující protiprávnost, jako okolnost: „*kteřá u činu, u něž jsou naplněny všechny znaky trestného činu, způsobí, že není protiprávní, ale je v souladu s právem (dovolený čin). Takový čin nazýváme čin jinak trestný.*“⁴

Okolnosti vylučující protiprávnost jsou zakotveny napříč celým českým právním řádem. Vychází z Listiny základních práv a svobod, upravuje je občanský zákoník i trestní zákoník. Mezi okolnosti vylučující protiprávnost, které jsou v trestním zákoníku výslovně uvedeny, se řadí: krajní nouze (§ 28), nutná obrana (§ 29), svolení poškozeného (§ 30), přípustné riziko (§ 31) a oprávněné použití zbraně (§32).

1.2. Krajní nouze v systému okolností vylučujících protiprávnost

Krajní nouze je pro svou šíři a obecnost vůči ostatním okolnostem vylučujících protiprávnost v poměru speciality. Tento vztah je patrný především mezi krajní nouzí a nutnou obranou, kdy obrana proti útoku na vlastní osobu je zvláštním případem nebezpečí (znak krajní nouze). Příkladem může být osoba pronásledovaná útočníky, která se při útěku skryje v cizím domě, do něhož vnikla pomocí poškození vstupních dveří.⁵ Pronásledovaná osoba, není v tomto případě odpovědná za porušování domovní svobody a poškození cizí věci, jelikož se snažila o ochranu své osoby způsobem přiměřeným a jednala tak v mezích krajní nouze.

---

³ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 315.

⁴ HEJDA, J. a kolektiv: *Vybraná témata kriminalistiky a trestního práva*. Praha: Oeconomica, 2007, s. 180.

⁵ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 317.

Důsledky okolností vylučujících protiprávnost, jak již bylo výše popsáno, zasahují i do dalších oblastí práva. Institut krajní nouze upravuje taktéž přestupkový zákon, a proto nelze posuzovat jednání v krajní nouzi, či nutné obraně ani jako přestupek. Osoba jednající v mezích okolností vylučujících protiprávnost je tak zproštěna i odpovědnosti za škodu z hlediska občanského práva, která byla jednáním při odvracení nebezpečí způsobena. Výjimkou může být osoba odvracející hrozící nebezpečí, které svým jednáním sama způsobila (např. vydrážděním zvířete, které bylo následně usmrceno). U takového jednání bude vyloučena protiprávnost z hlediska správního i trestního práva, ale zůstává zde odpovědnost za škodu z hlediska občanského práva.⁶ Náhrada škody je tak v celém rozsahu připsána na vrub osoby, která svým jednáním nebezpečí způsobila, v tomto případě se jedná o náhradu škody za usmrcené zvíře.

Vznikne-li škoda tomu, kdo jednal v krajní nouzi v souvislosti s odvracením nebezpečí, má podle občanského práva nárok na přiměřenou náhradu škody a na náklady, které byly s odvracením nebezpečí spojené. Stejný nárok na náhradu škody má i osoba, které odvracením nebezpečí vznikla újma, aniž by se o vznik nebezpečí sama přičinila. Zde se jedná o způsobení škody zejména na majetku třetích osob, které se na vzniku nebezpečného stavu nepodílely, a odvracením hrozícího nebezpečí jim vznikla majetková újma. Podle občanského práva není důležité, zda nakonec nebezpečí odvráceno bylo nebo ne, protože osoba, která se jednáním v krajní nouzi o zabránění možných škod pokusila, splnila svou zákonnou povinnost a neměla by tak být poškozena na svých právech. Zákon však limituje výši účelně vynaložených nákladů při odvracení hrozící škody maximálně do hodnoty rozdílu mezi škodou, která hrozila a škodou, která byla odvracením nebezpečí způsobena.⁷

---

⁶ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 317.

⁷ SCHELLE, K. a kolektiv: *Základy občanského práva*. 2. upravené vyd. Ostrava: KEY, 2010, s. 122.

2. PODMÍNKY VZNIKU JEDNÁNÍ V KRAJNÍ NOUZI

K jednání v krajní nouzi je oprávněna v podstatě každá osoba, avšak proti tomu, kdo sám jedná v krajní nouzi, není krajní nouze ani nutná obrana přípustná.⁸ Možnost jednat v krajní nouzi nepřísluší jen osobám, kterým hrozí nebezpečí přímo, ale také těm, kteří odvrací nebezpečí ohrožující zájmy společnosti, či jednotlivců. Vokoun hovoří o tom, že: „*Pomoc v krajní nouzi je sama jednáním v krajní nouzi.*“⁹ V jednání v krajní nouzi mezi osobou, která poskytuje pomoc a samotným ohroženým, můžou být velké rozdíly. Osoba, která přispěchá na pomoc v krajní nouzi, bývá zpravidla pod menším psychickým tlakem, než ohrožený a její rozumové schopnosti nemusí být tak ovlivněny, např. strachem, či úlekem, jako je tomu u osoby ohrožené. Ten, který poskytuje pomoc v krajní nouzi, mívá lepší podmínky k zhodnocení hrozícího nebezpečí. Výjimkou může být rodič, spěchající na pomoc svému dítěti, kdy v obavě o jeho zdraví jedná zpravidla pod neadekvátním psychickým tlakem, přičemž dítě ani nemusí mít o reálnosti nebezpečí ponětí.

2.1. Nebezpečí

Aby bylo možné jednat v krajní nouzi, musí nebezpečí hrozit společnostem chráněnému zájmu. Může jít o ohrožení zájmů vlastních i cizích. Je možné odvracet nebezpečí jak hrozící zájmům společnosti, tak i jednotlivci, ať již jde o ohrožení života, zdraví, svobody, majetku, důstojnosti nebo cti jednotlivce.¹⁰

Pod pojem nebezpečí zahrnujeme přírodní síly (povodeň, požár, vichřice), útok zvířete (není-li poštíváno), působení strojů a mechanismů (člověkem nevyvolaným a nezaviněným, např. závada na dopravním prostředku), kolize povinností, ale i fyziologické a biologické procesy (původcem není člověk). Dále sem řadíme nebezpečná lidská jednání, která z různých důvodů nejsou útokem ve smyslu ustanovení o nutné obraně. Jde o případy, kdy stav nebezpečí sice vyvolal člověk, ale odvracející jednání nesměruje proti jeho

⁸ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 322.

⁹ VOKOUN, R., *Vybrané aktuální otázky nutné obrany a krajní nouze*. 1. vyd. Praha: AUCI, 1989, s. 51.

¹⁰ NOVOTNÝ, O., DOLENSKÝ, A., JELÍNEK, J. *Trestní právo hmotné – I. Obecná část*. 4. vyd. Praha: AspiPublishing, 2003, s. 189.

nebezpečnému jednání, ale proti následkům jeho jednání. Může jít také o případy, kdy nebezpečí vyvolal určitý člověk, ale jednání odvracející nebezpečí působí újmu jiným osobám (např. pokladní při přepadení vydá z kasy hotovost útočnickovi, který jí hrozí smrtí se zbraní v ruce). A konečně může jít také o případy, kdy zdrojem nebezpečí je jednání osob nepřičetných, dětí nebo osob jednajících bez požadovaného zavinění, zejména ve skutkovém omylu.¹¹

Nebezpečí musí hrozit zájmu chráněnému trestním zákoníkem (vyjádření objektu trestného činu). Šámal a kolektiv k této problematice podotýkají, že: „*Vždy však musí jít o zájmy, jimž poskytuje ochranu trestní zákoník, neboť zájmy, které nechrání trestní zákoník, nemohou jím být chráněny ani ve smyslu beztrestnosti za podmínek krajní nouze.*“¹²

Jednotky HZS se s nebezpečnými stavy setkávají téměř u všech zásahů. Důvodem je především skutečnost, že primárním úkolem HZS jsou záchranné a likvidační práce na odstranění stavů, které ohrožují životy a zdraví osob, majetek a životní prostředí. Nebezpečí hrozí tepelnými účinky ohně při nežádoucím hoření, přírodními silami při povodních nebo vlivem nárazového větru, působením fyzikálních sil při dopravní nehodě apod. V těchto případech je vždy nutné nebezpečný stav na společností chráněném zájmu odvrátit.

Podmínkou pro jednání v krajní nouzi je, že nebezpečí musí hrozit přímo. O krajní nouzi nejde, pokud nebezpečí již pominulo nebo hrozí-li v budoucnosti. Odvrací-li se hrozící nebezpečí v bezprostřední budoucnosti (např. blížící se povodňová vlna z protržené hráze, či odstranění stromu, který je značně poškozen vichřicí a hrozí jeho pád na frekventovanou komunikaci), zde o jednání v krajní nouzi půjde, neboť vývoj této mimořádné události rychle spěje k ohrožení osob i majetku a tedy k poruše na chráněném zájmu.

Další podmínkou krajní nouze je, že nebezpečí musí být skutečné. Pokud je nebezpečí pouze domnělé a existuje jen v představě osoby, která je odvrací, posuzuje se takové jednání podle zásady o skutkovém omylu. Jestliže byly podmínky krajní nouze pouze v představě pachatele a zároveň nebyly překročeny meze této domnělé (putativní) krajní nouze, nejedná se o spáchání úmyslného trestného činu, může však jít o trestný čin

---

¹¹ VOKOUN, R., *Vybrané aktuální otázky nutné obrany a krajní nouze*. 1. vyd. Praha: AUCI, 1989, s. 27.

¹² ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 323.

z nedbalosti.¹³ Jinak řečeno, pokud nehrozí skutečné nebezpečí, nebo nebezpečí nedosahuje patřičnou intenzitu, nejedná se o ohrožení zájmů chráněných trestním zákoníkem a není tak splněna podmínka pro možnost jednání v krajní nouzi. Tím není vyloučena odpovědnost za spáchaný trestný čin a posuzuje se v těchto případech jako polehčující okolnost.¹⁴

2.2. Zásada subsidiarity krajní nouze

Podmínkou krajní nouze také je, že nebezpečí za daných okolností nelze odvrátit jinak (subsidiarita). Subsidiarita krajní nouze vychází z předpokladu, že při odvracení nebezpečí se zpravidla způsobí škoda na chráněném zájmu třetí osoby, která na vzniku nebezpečí nemá žádné viny a neměla by tak být poškozena na svých vlastnických právech. Pokud existuje možnost odvrátit hrozící nebezpečí bez způsobení újmy, je třeba dát takovému způsobu přednost (například ve znění motta: „kdo uteče, ten vyhraje“).

Někdy požadavek subsidiarity žádá, aby osoba jednající v krajní nouzi zvolila ze všech způsobů, kterými je možné nebezpečí odvrátit, takový, který způsobuje nejmenší škody. Je zde však nutné brát v úvahu praktické možnosti osoby, odvracející nebezpečí. Jestli bylo možné odvrátit nebezpečí spolehlivě a včas, a dále též psychický stav jednajícího v krajní nouzi, zdali nemohl být, vzhledem k časové tísní, hrozícím nebezpečím výrazně ovlivněn v rozhodování.¹⁵ Není například možné, aby hasič zasahující u dopravní nehody znehodnotil hydraulickým vyprošťovacím zařízením jen lehce poškozené vozidlo, když lze přístupovou cestu ke zraněnému vytvořit druhou, neporušenou stranou vozidla bez použití násilí a destrukce. Takový způsob je šetrný, jak pro soukromé vlastnictví představující částečně poškozený automobil, tak především pro osobu, která se v havarovaném vozu nachází. Otřesy způsobené při použití hydraulického vyprošťovacího zařízení mohou nepříznivě působit na psychický stav vyprošťované osoby nebo být příčinou dalších zranění.

---

¹³ NOVOTNÝ, O., DOLENSKÝ, A., JELÍNEK, J. *Trestní právo hmotné – I. Obecná část*. 4. vyd. Praha: AspiPublishing, 2003, s. 192.

¹⁴ VOKOUN, R., *Vybrané aktuální otázky nutné obrany a krajní nouze*. 1. vyd. Praha: AUCI, 1989, s. 65.

¹⁵ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 324.

2.3. Zásada proporcionality krajní nouze

Proporcionalita krajní nouze vyjadřuje podmínku, že následek, způsobený jednáním v krajní nouzi, nesmí být zřejmě stejně závažný nebo ještě závažnější než ten, který hrozil. Slovem „zřejmě“ je míněno, že posuzování hrozícího následku je subjektivní záležitostí osoby jednající v krajní nouzi podle okolností, jak se jí stav jevil v době jednání. Je porovnáván následek – ohrožení nebo porušení zájmu chráněného zákonem, účinek (např. škoda je zde jen pomocným kritériem).¹⁶ Jednání v krajní nouzi je vyloučeno v těch případech, kdy je následek stejně závažný nebo ještě závažnější. Nelze tedy například obětovat život za život. Byl by tak pro záchranu jednoho zájmu obětován jiný, rovnocenný chráněný zájem. Názorným příkladem může být velitel zásahu při rozsáhlém požáru, který přerušil nebo ukončil činnosti vedoucí k záchraně osob, pokud jsou bezprostředně ohroženy životy a zdraví zasahujících, a je-li zjevné, že by další pokusy o záchranu vedly pouze k ohrožení příslušníků jeho jednotky na životě a zdraví, i přesto, že zachraňovanému nebo zachraňovaným hrozí smrt, protože není možné bezúčelně obětovat životy zasahujících za život zachraňovaných. Pokud by se ovšem obětováním jednoho života zachránilo více lidí, pak o jednání v mezích krajní nouze jde.

Proporcionalitu krajní nouze je třeba posuzovat také podle úsudku osoby jednající v krajní nouzi, a to vzhledem k psychickému stavu vyvolaným hrozícím nebezpečím. Ukáže-li se, že byl tento úsudek nesprávný, půjde o **exces** pouze tehdy, nebyla-li tato nesprávnost úsudku způsobena psychickým stavem jednajícího, vyvolaným tímto útokem nebo jiným nebezpečím, pokud lze v této nesprávnosti spatřovat alespoň nevědomou nedbalost ze strany jednající osoby. (např. útočník míří maketou, brání se osoba ho zastřelí).¹⁷

Kdy se jedná o následek stejně závažný nebo závažnější je třeba posuzovat případ od případu, s přihlédnutím ke všem okolnostem. **Zřejmě** stejně závažný je ten způsobený následek, který je stejně závažný, jako ten který hrozil a má stejný význam na zákonem chráněném zájmu, přičemž má stejnou intenzitu jako hrozící následek. Závažnější je pak ten následek, který se dotýká stejně významného zájmu a má větší intenzitu než hrozící následek, nebo se dotýká zájmu významnějšího a v porovnání s hrozícím následkem,

---

¹⁶ HEJDA, J. a kolektiv: *Vybraná témata kriminalistiky a trestního práva*. Vysoká škola ekonomická v Praze: Oeconomica, 2007, s. 180.

¹⁷ VOKOUN, R., *Vybrané aktuální otázky nutné obrany a krajní nouze*. 1. vyd. Praha: AUCI, 1989, s. 46-47.

včetně zvážení rozdílnosti dotčených zájmů, má alespoň rovnocenný význam. Šámal a kolektiv popisují v komentáři trestního zákoníku tuto problematiku takto: „*Nepatrné ublížení na zdraví, kterým se odvrací nebezpečí značné škody nebo škody velkého rozsahu na majetku, může být následkem méně závažným, než který hrozil, a to i přesto, že jinak zdraví člověka má vyšší hodnotu než zájem na ochranu majetku.*“¹⁸

Pořadí významu chráněných zájmů nemusí být vždy jednoznačné. Vodítkem může být pořadí podle objektu trestného činu. Nejvyšší hodnotou je život a zdraví, naopak majetek je na žebříčku chráněných hodnot postaven níže. V případě ohrožení života je situace jasná, je nejvyšším chráněným zájmem. Co se ale ochrany zdraví týká, rozhoduje především intenzita jeho ohrožení. Určitě je třeba rozlišovat mezi těžkým ublížením na zdraví, lehkým a také dojde-li k poškození zdraví více osob. Zdraví jako měřitelnou hodnotu je tedy potřeba posuzovat individuálně. Snadnější vyjádření škody, způsobené jednáním v krajní nouzi bývá s poškozeným nebo zničeným majetkem, dá se vyjádřit kvalifikovaným odhadem.

Za způsobení ublížení na zdraví nelze zcela jistě považovat, zlomí-li záchranář dvě žebra resuscitované osobě při provádění nepřímé srdeční masáže. Zlomená žebra sice znamenají několikaměsíční léčení, nicméně jsou především známkou kvalitně prováděné komprese hrudní kosti ve snaze zachránit život, zvláště, jedná-li se o starší osobu, jejíž skelet je oslaben počínající osteoporózou. Jednání záchranáře je v souladu se zásadou proporcionality krajní nouze, následek není stejně závažný nebo závažnější, než nebezpečí, které hrozilo.

2.4. Povinnost nebezpečí snášet

Povolání příslušníka HZS je spojeno s určitou mírou rizika a s povinností toto riziko snášet. Existují i další profese, které mají povinnost nebezpečí snášet (např. lékaři, vojáci, policisté). Tato povinnost je dána zvláštními předpisy a osoby, které se těmito předpisy mají povinnost řídit, se nemohou odvolávat na krajní nouzi a vyhýbat se jí s poukazem

---

¹⁸ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 325.

na své vlastní ohrožení. Z hlediska této zásady není rozhodující, zda je povinen nebezpečí snášet ten, kdo je odvrací, nýbrž zda je povinen toto nebezpečí snášet ten, komu hrozí.¹⁹

Příslušníci HZS jsou vysíláni operačními středisky k likvidaci mimořádných událostí a k záchraně ohrožených osob. Odstranění nebezpečného stavu je zpravidla doprovázeno určitou mírou rizika. Hasiči nasazovaní do zásahových operací jsou s možností ohrožení vlastní osoby seznámeni a na práci ve ztížených podmínkách náležitě proškoleni. Ostatně již při nástupu do služebního poměru se složením služebního slibu příslušník HZS zavazuje k nasazování vlastního života ve prospěch společnosti. Slib, který je podmínkou pro vznik služebního poměru, zní: „*Slibuji, že budu chránit životy a zdraví obyvatel a majetek před požáry a jinými mimořádnými událostmi, a to i s nasazením vlastního života. Při plnění svých povinností se budu řídit Ústavou, zákony a dalšími právními předpisy, důsledně plnit rozkazy a pokyny svých nadřízených a při svém jednání budu mít stále na zřeteli obecný zájem.*“²⁰ Hasič, který nedostojí svému slibu, odmítne splnit své poslání, či závazný rozkaz nadřízeného a nezasáhne v zájmu společensky chráněných hodnot, se vystavuje kázeňskému řízení, které může v konečném důsledku znamenat jeho propuštění z řad HZS.

Avšak ani pravidlo o povinnosti nebezpečí snášet neplatí vždy. Nelze požadovat po zástupcích profesí, které mají povinnost hrozící nebezpečí snášet, aby tak činili bez nezbytně nutného vybavení, potřebných znalostí a vystavili se tak riziku, které by mohlo fatálně ohrozit jejich život. Nelze riskovat životy zasahujících příslušníků HZS, pokud se situace při mimořádné události dostane na kritickou mez a další záchranné práce by vedly k bezprostřednímu ohrožení života zasahujících hasičů nebo by záchrannými pracemi vznikly závažnější nepříznivé následky než ty, které hrozí vzniklou mimořádnou událostí. V takovém případě může velitel zásahu přerušit záchranné práce.²¹ K tomuto opatření dochází při záchraně osob v rámci rozsáhlých požárů budov, z rozvodněných toků při povodních, či záchraně tonoucího, jenž se propadl pod led na vodní hladině. Přerušené záchranné práce jsou obnoveny neprodleně po provedení nejnutnějších bezpečnostních opatření ve prospěch zasahujících. Toto opatření chrání příslušníky, kteří mají povinnost nebezpečí snášet, ale nelze jejich životy obětovat za životy zachraňovaných osob.

---

¹⁹ NOVOTNÝ, O., DOLENSKÝ, A., JELÍNEK, J. *Trestní právo hmotné – I. Obecná část*. 4. vyd. Praha: AspiPublishing, 2003. s. 190.

²⁰ § 11 zákona č. 238/2000 Sb. *o Hasičském záchranném sboru České republiky a o změně některých zákonů*.

²¹ § 1 odst. 2) písm. e) 4. vyhlášky 328/2001 Sb., *o některých podrobnostech zabezpečení integrovaného záchranného systému*.

2.5. Vybočení z mezí krajní nouze – exces

O vybočení z mezí krajní nouze (tzv. exces) jde tehdy, pokud nebyly dodrženy některé podmínky potřebné k tomu, aby mohlo být jednání, jež odvracelo hrozící nebezpečí, považováno za jednání v krajní nouzi.

Nejsou-li dodrženy podmínky meze institutu krajní nouze, neztrácí takové jednání charakter nebezpečnosti pro společnost, ani vyloučení protiprávnosti a právní odpovědnost zde tedy může nastat.²² V takovém případě bude občan, který překročil meze krajní nouze, a jeho jednání bude vykazovat znaky přestupku, či správního deliktu, odpovědný za exces z krajní nouze. Závažnější případy excesu pak mohou naplňovat skutkovou podstatu trestného činu a osoba bude volána k odpovědnosti za nedbalostní trestný čin (pokud zákon u tohoto činu výslovně vyžaduje i nedbalostní zavinění). Jednání vybočující z mezí krajní nouze při odvracení nebezpečí pak bude posuzováno podle § 41 trestního zákoníku: „*Soud jako k polehčující okolnosti přihlédne zejména k tomu, že pachatel spáchal trestný čin odvraceje útok nebo jiné nebezpečí, aniž byly zcela naplněny podmínky nutné obrany nebo krajní nouze.*“²³

2.5.1. Podmínky vybočení z mezí krajní nouze

Za vybočení z mezí krajní nouze je považováno:

- a) nebezpečí ještě přímo nehrozilo nebo již pominulo (exces extenzivní),
- b) nebezpečí bylo možné odvrátit jinak, bez následků nebo s méně závažnými následky (vybočení z požadavku subsidiarity),
- c) následek byl zřejmě stejně závažný nebo ještě závažnější než ten, který hrozil (vybočení z požadavku proporcionality - exces intenzivní),
- d) byla zde povinnost nebezpečí snášet.

Vybočení z mezí krajní nouze lze spáchat jak úmyslně, z nedbalosti, tak i nezaviněně, to může mít následně význam z hlediska míry zavinění. Pokud pachatel vybočí z mezí z pomstychtivosti či zlosti, půjde o exces jarý (stenický), bude-li to ze strachu, nebo

---

²² VOKOUN, R., *Vybrané aktuální otázky nutné obrany a krajní nouze*. 1. vyd. Praha: AUCI, 1989, s. 54.

²³ § 41 zákona č. 40/2009 Sb., *trestní zákoník*.

leknutí, jedná se o exces chabý (astenický).²⁴ Učebnice trestního práva hovoří i o tzv. excessu putativním (zdanlivém), v tomto případě se obviněný omylem domnívá, že hrozí nebezpečí chráněnému zájmu, přičemž nebezpečí ve skutečnosti neexistuje. Takový případ se posuzuje podle zásady o skutkovém omylu, který taktéž vylučuje odpovědnost za úmyslný trestný čin.

2.5.2. Odpovědnost příslušníka HZS v případě excessu

V rámci záchranných a likvidačních prací příslušníky HZS někdy nelze postupovat jinak, než při odstraňování nebezpečí způsobit škodu na majetku, ve výjimečných případech dokonce i na zdraví. Pokud si příslušník počínal přiměřeně okolnostem, jedná v mezích krajní nouze a není odpovědný za způsobenou škodu, vyplývající z rizika výkonu služby podle § 95 zákona č. 361/2003 Sb. o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů.

Hasiči vyjíždějí ke stovkám zásahů, denně odvracejí nebezpečí a nasazují vlastní životy. V rámci velkého množství zásahů a náročné práce plodí chyby. Některé z chyb, způsobené při řešení mimořádné události, mohou mít za následek nepřiměřenou škodu na společností chráněném zájmu a jednání příslušníka je posouzeno jako vybočení z krajní nouze. Zpravidla se jedná o škodu způsobenou z nedbalosti (dopravní nehoda, škoda způsobená při porážení nahnutých stromů apod.). Shledá-li vyšetřovací orgán, že příslušník způsobil škodu z nedbalosti nebo porušením jak obecných, tak i interních předpisů HZS, náhradu poškozeným osobám poskytuje HZS příslušného kraje, neboť je odpovědný za škodu způsobenou svými zaměstnanci. Je-li škoda příslušníkem HZS způsobena z nedbalosti, není za tuto škodu odpovědný z hlediska občanskoprávního, nezbavuje ho to ale odpovědnosti z hlediska trestního práva a pracovního práva.²⁵ Příslušníkovi je následně výše škody předepsána k náhradě, vždy však s ohledem na míru jeho provinění. Předepsaná náhrada škody nesmí přesáhnout čtyř a půl násobek jeho průměrného služebního příjmu, jenž mu náležel před způsobením újmy na společensky chráněném zájmu.²⁶ Pro případy způsobení nepřiměřené škody a škody z nedbalosti porušením

---

²⁴ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 326.

²⁵ HEJDA, J. *Základy občanského práva*. Praha: Vysoká škola ekonomická, 2000, s. 84

²⁶ § 95 zákona č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů ve znění pozdějších předpisů.

interních předpisů HZS, mají příslušníci sjednané pojištění odpovědnosti zaměstnance za škodu způsobenou zaměstnavateli. Především, jedná-li se o hasiče-strojníky.

Vyazuje-li jednání příslušníka vybočujícího z mezí krajní nouze znaky přestupku, lze mu uložit kázeňský trest (např. písemné napomenutí, pokuta, snížení základního tarifu až o 25 % na dobu nejvýše 3 měsíců, odnětí služební medaile či hodnosti, zákaz činnosti).²⁷

Ve výjimečných případech může jednání příslušníka vykazovat znaky trestného činu se zaviněním z nedbalosti. Příslušník, který je na základě svého jednání pravomocně odsouzen, musí být propuštěn z řad HZS, jestliže trestný čin, který spáchal, je v rozporu s požadavky kladenými na příslušníka.²⁸ Do takovéto krajnosti, v souvislosti s činností v operačním řízení, dochází jen výjimečně. Nejčastěji se jedná o exces v trestněprávní rovině, pokud zaviní hasič-strojník při dopravě jednotky na místo zásahu nehodu, v důsledku níž dojde k těžkým zraněním, či smrti osob. Není rozhodující, zda jsou těžké újmy na zdraví a životech osob způsobeny na straně příslušníků HZS, či na straně osob, které se do kolize se zásahovým vozidlem dostali shodou nešťastných náhod.

Při vyšetřování dopravních nehod příslušníků HZS je nutno přistupovat velmi obezřetně. V první řadě je třeba posoudit skutečnou míru zavinění příslušníka HZS, který nehodu způsobil, okolnosti, které k nehodě vedly a jaké byly možnosti nehodě předejít. Je nutno též posoudit jak velké nebezpečí hrozilo chráněným zájmům mimořádnou událostí, ke které se jednotka HZS přesunovala a tlak na včasný příjezd k zásahu, působící na psychiku hasiče strojníka. Určitě by se jinak měla posuzovat nehoda, která byla způsobena povoláním jednotky na úklid po dopravní nehodě, kdy nehrozí nebezpečí z prodlení a nehoda při výjezdu k požáru výškové budovy, kde je ohroženo na životech velké množství osob a tlak na včasný příjezd do místa zásahu je zcela mimořádný.

I přes polehčující okolnosti, které provázejí exces příslušníka z jednání v krajní nouzi, hrozí, že je-li pravomocně odsouzen za trestný čin, který je v rozporu s výkonem jeho zařazení (což způsobení dopravní nehody s následkem smrti osob u hasiče-strojníka bezesporu je), nemůže nadále vykonávat povolání profesionálního hasiče a příslušník musí být propuštěn v souladu se zákonem č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů.

---

²⁷ § 51 odst. 2 zákona č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů ve znění pozdější předpisů.

²⁸ § 42 odst. 1 písm. b) zákona č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů ve znění pozdější předpisů.

3. UŽITÍ INSTITUTU KRAJNÍ NOUZE PŘI LIKVIDACI MIMOŘÁDNÉ UDÁLOSTI

Tato práce si dala za cíl popsat případy jednání příslušníků HZS v krajní nouzi, s kterými je možné se setkat a poukázat na bezesporu kladné, ale i případně záporné dopady na společnost, při plnění služebních povinností, které hasičům ukládá zákon. Následující část práce porovnává na konkrétních příkladech ze zásahové činnosti jednání příslušníků HZS v mezích krajní nouze s právní úpravou, jež vymezuje působnost HZS. Popisuje základní činnosti jednotek PO při řešení mimořádné události. Věnuje se především využití jednání v krajní nouzi při nejčastěji řešených mimořádných událostech v operačním řízení, jako jsou požár, dopravní nehoda a technická pomoc. Zabývá se odpovědností HZS za škody způsobené záchrannými a likvidačními pracemi při odvracení nebezpečných stavů a dává poškozeným osobám konkrétní doporučení v případech, kdy je jim způsobena újma v souvislosti se zdoláváním mimořádné události. Pojednává o dopravě příslušníků do místa zásahu, kde v souvislosti s provozem hasičské techniky dochází ke škodám na majetku a v mnohých případech i na zdraví a životech osob. Závěr kapitoly je věnován evakuaci a psychosociální pomoci, činnostem, jež mají za úkol zabránit škodám na fyzickém i psychickém zdraví, poskytnout základní potřeby a zachovat důstojnost osob, kterých se následky mimořádné události dotýkají, byť již nejsou v bezprostředním ohrožení života.

Základním posláním HZS je ochrana života, zdraví, majetku obyvatel a životního prostředí před požáry a škodlivými následky mimořádných událostí, jako jsou zejména živelné pohromy, teroristické útoky, průmyslové havárie, dopravní nehody a další události pro společnost škodlivého významu. HZS je jednou ze základních složek IZS, kterým se rozumí koordinovaný postup všech jeho složek za účelem přípravy na řešení mimořádných událostí a provádění záchranných a likvidačních prací.²⁹

Právní působnost HZS je vymezena předpisy, které upravují jeho úkoly i kompetence v oblasti požární ochrany, krizového řízení, civilního nouzového plánování, ochrany obyvatelstva a IZS. Jedná se o zákon č. 238/2000 Sb., o Hasičském záchranném sboru České republiky a o změně některých zákonů, zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém

---

²⁹ § 2 zákona č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů.

řízení a o změně některých zákonů a zákon č. 133/1985 Sb., o požární ochraně ve znění pozdějších předpisů. Výkon státní správy na úseku požární ochrany upravuje vyhláška Ministerstva vnitra č. 246/2001 Sb., o stanovení podmínek požární bezpečnosti a výkonu státního požárního dozoru (vyhláška o požární prevenci), vyhláška Ministerstva vnitra č. 247/2001 Sb., o organizaci a činnosti jednotek požární ochrany a vyhláška Ministerstva vnitra č. 328/2001 Sb., o některých podrobnostech zabezpečení integrovaného záchranného systému.

Příslušníci HZS jsou při řešení mimořádné události nuceni řešit desítky obtížných situací a jen na několik málo z nich se mohou dopředu připravit, protože každý zásah je jiný, neopakovatelný. Pracují pod velkým psychickým tlakem, na svá rozhodnutí mají jen několik vteřin a musí pružně reagovat na neočekávané změny situace. Často závisí na rychlé reakci jejich životy, i životy osob, které čekají na záchranu. Při likvidaci požáru pracují v obtížných podmínkách zapříčiněnými vysokou okolní teplotou, za minimální viditelnosti v silně zakouřených uzavřených prostorech a každým krokem vstupují do neznáma, které může znamenat ohrožení jejich zdraví. Provádějí-li záchranné práce v průběhu živelných pohrom, jsou vydáni na milost a nemilost rozmarům a síle přírodních živlů. Hasiči jsou nasazováni tam, odkud ostatní překotně utíkají.

K tomu, aby příslušníci HZS mohli rychle a účinně zasáhnout při likvidaci mimořádné události a hájit zákonem chráněné zájmy, je nezbytné omezit nebo porušit celou řadu jiných zájmů. Výjezdem a dopravou k zásahu jsou omezováni ostatní účastníci silničního provozu, nařízená evakuace se dotýká osobnostních práv občanů. Majetkových práv se dotýká odstraňování staveb, či vytváření přístupové cesty k zaklíněné osobě apod. Všechny tyto činnosti, prováděné příslušníky v operačním řízení, mají jeden společný prvek, jsou realizovány z důvodu odstranění nebezpečí na společností chráněném zájmu a je-li způsobena škoda na majetku třetích osob v nezbytné míře, je jednání příslušníků HZS považováno za jednání v krajní nouzi, vylučující odpovědnost a případný postih za způsobenou škodu.

3.1. Náhrada škody vzniklé při likvidaci mimořádné události

V části věnované vybočení z mezí krajní nouze byla vymezena odpovědnost konkrétního příslušníka za škodu způsobenou v případě excesu. V těchto případech jde náhrada škody na vrub HZS a poškozeným osobám je hrazena z rozpočtu HZS příslušného kraje. Obsahem této kapitoly bude náhrada škody, jež byla způsobena příslušníky HZS jednáním v mezích krajní nouze osobám, které na vzniku nebezpečných stavů nenesou vinu, v souvislosti s odvracením hrozícího nebezpečí. Odpovědnost za náhradu škody je zde popsána v obecné rovině. Konkrétní příklady ze zásahové činnosti s doporučením pro poškozené osoby jsou popsány vždy v závěru níže uvedených podkapitol, věnujících se analýze jednání příslušníků HZS při řešení mimořádných událostí.

Je-li jednotkami PO způsobena škoda na majetku osob, které se na vzniku nebezpečných stavů nepodílely, neměly by být poškozeny na svých právech daných Listinou základních práv a svobod. V případech, kdy je potřeba při likvidaci mimořádné události provést opatření nutné pro odstranění nebezpečí na zájmu chráněném zákonem, který má za následek škodu na majetkových právech třetích osob, např. provádění terénních úprav, odstranění budov, porostů při povodni nebo zdolávání požáru, náhradu vzniklé škody poskytuje stát prostřednictvím krajského úřadu nebo HZS kraje v obvodu, ve kterém k mimořádné události a způsobení újmy došlo.

HZS kraje poskytuje náhradu škody způsobené při odvracení nebezpečí v případech, kdy u zásahu působí pouze jednotky HZS, bez ostatních složek IZS. K tomu dochází zpravidla u menších zásahů, například při odstraňování sněhových převisů, porážení nebezpečně nahnutých stromů, méně závažných požárů atd. HZS neodpovídá pouze za škodu, která je při zdolávání požáru způsobena aplikací hasící látky (viz 3.3.4. Náhrada škody způsobené hasebním zásahem). Poškozené osoby, uplatňující náhradu u HZS příslušného kraje, musí tak učinit do tří měsíců ode dne, kdy se o škodě dozvěděli, nejpozději však do dvou let. Po této lhůtě nárok na náhradu škody zaniká.³⁰

Zasahuje-li u mimořádné události více složek IZS (např. Policie ČR, HZS, ZZS) nelze specifikovat, která složka přiměřenou škodu na majetku způsobila. Náhrada škody je v těchto případech hrazena ze státního rozpočtu prostřednictvím krajského úřadu, na jehož katastrálním území k mimořádné události došlo. Nejčastěji se jedná o zásahy

---

³⁰ § 84 zákona č. 133/1985 Sb., o požární ochraně ve znění pozdějších předpisů.

u dopravních nehod, živelních pohrom, rozsáhlých požárů, technické pomoci v souvislosti se vstupem do uzavřených prostor apod. Nárok na náhradu způsobené škody může poškozená osoba uplatnit do šesti měsíců od doby, kdy se o škodě dozvěděla, nejpozději do pěti let od vzniku škody. Nárok na náhradu škody, u které zasahovalo více složek IZS, nemá osoba, která zapříčinila vznik mimořádné události.³¹

3.2. Doprava na místo zásahu

K provedení včasného a účinného zásahu v operačním řízení HZS je bezpodmínečně nutné dopravit do místa dislokace mimořádné události hasičskou techniku a osádku, hasičské družstvo, které se na likvidaci nebezpečných stavů bude podílet. Na rychlosti přesunu jednotky HZS zpravidla závisí rozsah následných škod na společensky významných hodnotách, jako jsou majetek, zdraví a životy osob. Požár výrazně získává na intenzitě zpravidla mezi desátou až patnáctou minutou od svého vzniku (v závislosti na druhu hořlavé látky) a pro minimalizaci následných škod je tak třeba zahájit hasební práce nejpozději v tuto dobu. Čím dříve začínají záchranné práce, tím má ohrožená osoba větší naději na záchranu. Rychlost přesunu jednotky na místo zásahu je zpravidla přímo úměrná k uchráněným hodnotám na zákonem chráněném zájmu, nesmí však být na úkor bezpečnosti ostatních účastníků silničního provozu. Řidič hasičského vozu si musí počínat tak, aby nezpůsobil dopravní nehodu.

Pro zvýšení bezpečnosti jednotky, i bezpečnosti ostatních účastníků silničního provozu, je řidič hasičského vozu v souladu s výkonem zvláštních povinností oprávněn použít výstražná světla modré barvy, doplněné o zvláštní zvukové výstražné znamení. § 41 zákona o provozu na pozemních komunikacích hovoří o takovém vozidlu, jako o **vozidlu s právem přednostní jízdy**.

3.2.1. Dopravní nehody vozidel s právem přednostní jízdy

Řidič vozidla s právem přednostní jízdy, v souvislosti s výkonem zvláštních povinností, není povinen dodržovat celou řadu pravidel silničního provozu tak, jak je ostatním účastníkům ukládá zákon o provozu na pozemních komunikacích (např. řídit se světelnými

---

³¹ § 30 zákona č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů.

a akustickými signály, dopravními značkami a zařízeními, nepřekračovat povolenou rychlost v obci i mimo ni, být připoután bezpečnostním pásem, pokud by to bránilo rychlému opuštění vozidla, může omezit chodce, který hodlá přecházet vozovku na přechodu pro chodce, může předjíždět vozidla i na místech, kde je předjíždění zakázáno, používat telefonní nebo jiné hovorové, či záznamové zařízení apod.), je však povinen dbát potřebné opatrnosti, aby neohrozil bezpečnost provozu na pozemních komunikacích. Řidiči ostatních vozidel, pohybujících se po komunikaci, pak musí vozidlům s právem přednostní jízdy umožnit bezpečný a plynulý průjezd, případně zastavit vozidlo na místě tak, aby nepřekáželo.³²

Zapnutá výstražná světla a zvláštní zvukové výstražné znamení (tzv. jízda na majáky) neznamenají absolutní přednost a nadvládu nad ostatními účastníky silničního provozu. Při jízdě k zásahu musí řidič jedoucí s vozidlem s právem přednostní jízdy dbát zvýšené opatrnosti, např. vjíždí-li do křižovatky z vedlejší silnice, nebo má na světelné křižovatce znamení „stůj!“, musí dát přednost v jízdě všem ostatním účastníkům silničního provozu jedoucích po hlavní silnici, kteří nejsou připraveni umožnit požárnímu automobilu volný průjezd. Při současné hustotě silničního provozu a sobeckém přístupu některých řidičů, je třeba brát v úvahu i bezohlednost a předvídat jejich nevyzpytatelné chování některých účastníků silničního provozu. Vždy je tak třeba počítat s tím, a vzhledem k těmto okolnostem přizpůsobit styl jízdy, že ne všichni řidiči věnují dostatečnou pozornost svému okolí a registrují blížící se hasičské vozidlo, či mají úmysl dát přednost hasičům, snažícím se dostat v co nejkratším čase na místo mimořádné události.

I přes veškerá doporučení, jízdou se spuštěnými majáky a opatrnost hasičů-strojníků k dopravním nehodám požárních vozidel dochází. Na vině nejčastěji bývá nepřizpůsobení jízdy povaze a stavu vozovky, neočekávaná reakce ostatních účastníků silničního provozu a nedostatečná zkušenost s řízením hasičského automobilu příslušníkem HZS. V lepších případech dopravní nehoda končí škodou na vozidlech, či drobnými zraněními, závažnější případy jsou poznamenány těžkými zraněními, v krajním případě dokonce usmrcením osob.

Dojde-li ke způsobení nepatrné škody na majetku při dopravní nehodě v souvislosti s dopravou na místo zásahu, bývá zpravidla jednání příslušníka vnímáno jako jednání v mezích krajní nouze spojené s rizikem povolání s ohledem na skutečnost, že se řidič

---

³² § 41 zákona č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích a o změnách některých zákonů (zákon o silničním provozu), ve znění pozdějších změn.

hasičského vozidla snažil v co nejkratší době dostat na místo zásahu a odstranit nebezpečí. Škoda je sanována z rozpočtových rezerv HZS příslušného kraje. V případech dopravních nehod, kdy dochází k rozsáhlým škodám majetkovým, či újmě na zdraví a životech osob a vyšetřování Policie ČR prokáže, že nehoda byla zapříčiněna neopatrnou jízdou řidiče hasičského vozu, je podle závažnosti škod řidič odpovědný za správní delikt, či trestný čin spáchaný z nedbalosti. Právní dopady na příslušníka, způsobí-li dopravní nehodu, jsou uvedeny v podkapitole věnující se vybočení z mezí krajní nouze.

Občan, kterému se stane škoda na majetku, v souvislosti s nehodou zaviněnou příslušníkem HZS, zpravidla požaduje náhradu škody. Vzhledem k tomu, že má HZS Ministerstvem financí České republiky udělenou výjimku z placení povinného ručení, nemohou být škody způsobené provozem hasičského vozidla plně hrazeny pojišťovnami ze zákonného pojištění. Poškozený občan se tak musí s náhradou škody obrátit na ředitelství HZS příslušného kraje, z jehož rozpočtu bude škoda následně hrazena.

3.2.2. Nepřístupná centra měst a městská sídliště

Další z častých možností využití jednání v krajní nouzi, ke kterým dochází při dopravě jednotek na místo zásahu, jsou případy, kdy je potřeba v úzkých a špatně přístupných centrech měst a na městských sídlištích, vzhledem k omezené průjezdnosti požární techniky, odstranit vozidla bránící v průjezdu. Jedná se o vozidla stojící na místech určených pro požárně nástupní prostor a především o vozidla zaparkovaná tak, že vedle nich není ponechán jeden volný jízdní pruh o šířce nejméně tři metry, aby mohl být umožněn bezpečný průjezd vozidel s právem přednostní jízdy, v souladu se zákonem č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích. Takto zaparkovaná vozidla je možno i bez vědomí majitele odstranit z vozovky a v krajních případech, pokud hrozí nebezpečí z prodlení, a případně obrovské škody na majetku a životech osob, je možné automobil bránící v rychlém průjezdu hasičů i v nezbytné míře poškodit. I zde je však nutné, aby byla následně nehoda vyšetřena.

Zjistí-li policejní orgány, že škoda na zaparkovaných vozidlech byla způsobena nesprávným parkováním nebo parkováním na místech k tomu neurčených a na místo mimořádné události se nedalo dostat jinou cestou (zásada subsidiarity – škoda nešla odvrátit jinak), přičemž hrozilo osobám u mimořádné události bezprostřední ohrožení života, škoda na zaparkovaných vozidlech, je-li způsobena v nezbytné míře, jde na vrub

poškozených majitelů a provozovatelů, neboť ke způsobené škodě došlo v přímé souvislosti s jejich dopravním přestupkem. V opačném případě je náhrada škody opět hrazena z rozpočtu příslušného HZS kraje, i přes to, že se následně na likvidaci mimořádné události podílí více složek IZS, protože součinnost složek IZS nastává až zahájením záchranných a likvidačních prací v místě mimořádné události.

Aby k případům poškození zaparkovaných aut docházelo co nejméně, vybavují se požární stanice ve velkých městech zásahovými vozidly menších rozměrů, určených k snadnější průjezdnosti na místo zásahu. Příkladem je technické zásahové vozidlo Mercedes Sprinter ve výbavě požární stanice v Českých Budějovicích (technický popis vozidla je součástí přílohy č. 1). Zásahový vůz je plně vybaven, jak pro prvotní požární zásah, tak k provedení technické pomoci v případech ohrožení zdraví a života osob a je určeno pro rychlý zásah do městských částí, které jsou pro těžkou hasičskou techniku obtížně přístupné, jako je historické centrum města a některá panelová sídliště.

DOPORUČENÍ:

Pokud vznikne škoda na majetku, případně na zdraví osob v souvislosti s dopravou jednotky na místo mimořádné události a poškozená osoba požaduje náhradu škody, musí se s žádostí na náhradu obrátit na HZS kraje, ve kterém k dopravní nehodě došlo. HZS má Ministerstvem financí ČR udělenou výjimku z povinnosti uzavření pojistné smlouvy o povinném ručení a vzniklou škodu nelze sanovat z prostředků pojišťoven. Finanční kompenzace vzniklé újmy je hrazena z rozpočtových rezerv HZS příslušného kraje. Nárok na náhradu škody je nutné doložit potřebnými důkazy (protokol o dopravní nehodě od Policie ČR, fotodokumentace, zdravotní dokumentace v případě zranění, svědci nehody atd.) a zároveň doložit výši vzniklé újmy, která byla poškozené osobě dopravní nehodou způsobena.

Poškozené osoby, uplatňující náhradu škody u HZS příslušného kraje, se musí o svůj nárok přihlásit do tří měsíců ode dne, kdy se o škodě dozvěděli, nejpozději do dvou let. Po této lhůtě nárok na náhradu škody zaniká.

3.3. Zdolávání požáru

Úkolem jednotky při provádění hasebního zásahu je včasné a účinné zdolání požáru, které představuje především lokalizaci, tedy zabránění dalšímu šíření požáru do okolí požářiště a ukončení nežádoucího hoření, tzv. likvidaci požáru,³³ přičemž provedení včasné likvidace nežádoucího hoření má velmi významný vliv na snížení materiálních škod způsobených požárem. Majetek, který se hasičům podaří před následky požáru zachránit, nazýváme termínem „uchráněné hodnoty“ a ve statistikách HZS jsou vyčísleny finanční sumou. Podrobněji bude o uchráněných hodnotách pojednáno níže.

Při zdolávání požáru je nezbytné dostat se co nejbližší a v nejkratší možné době k jeho ohnisku, či osobě, která je ohrožena na životě a zdraví. Hrozí-li v operačním řízení nebezpečí z prodlení, jsou hasiči oprávněni vstupovat na cizí pozemek. Vlastník nebo uživatel nemovitosti je povinen umožnit vstup příslušníkům jednotky k provedení nezbytných opatření v souvislosti se zdoláváním požáru nebo jeho šíření, případně k provedení jiných záchranných prací.³⁴ Při vstupu na cizí pozemek se příslušník musí majiteli nebo uživateli identifikovat sdělením: „Hasičský záchranný sbor České republiky“, případně svou příslušnost doložit služebním průkazem, či služebním odznakem.

3.3.1. Záchrana osob při požáru

Hlavním úkolem jednotek PO při zásahu je záchrana osob ohrožených požárem. Rychlým a účinným způsobem odstranit bezprostřední nebezpečí, které jim mimořádnou událostí hrozí, přičemž záchrana osob má vždy přednost před záchranou majetku.³⁵ Záchrana ohrožených osob se provádí ještě před samotným hasebním zásahem. Velitel zásahu určí takový způsob záchrany, aby byl pro zachraňované a zároveň i pro hasiče co nejbezpečnější.

V případech, kdy je cesta k zachraňovaným osobám požárem odříznuta, provádí se záchrana osob za současného hašení přístupových cest k zachraňovaným osobám. Jedná-li se o záchranu osob z vyšších nadzemních podlaží, preferuje se využití standardních únikových cest (schodiště, evakuační výtahy, požární žebřík). Pokud únikové

³³ § 15 odst. 1 vyhlášky MV č. 247/2001 Sb., o organizaci a činnosti jednotek požární ochrany.

³⁴ § 22 odst. 1 zákona č. 133/1985 Sb., o požární ochraně ve znění pozdějších předpisů.

³⁵ § 14 odst. 1 vyhlášky MV č. 247/2001 Sb., o organizaci a činnosti jednotek požární ochrany.

cesty nelze použít vzhledem k rozsáhlému požáru nebo silnému zakouření zplodinami hoření, je nezbytné využít vyhrazené hasičské výškové techniky, např. vysokozdvizná automobilová plošina, automobilový žebřík (viz příloha č. 2) nebo provést záchranu osob po vnějším plášti budovy.

Při záchraně většího počtu osob určuje velitel zásahu nebo hasič, který je se zachraňovanými v přímém kontaktu, pořadí, v jakém bude prováděna záchrana. Zpravidla by se mělo jednat o pořadí, děti, ženy, starci, muži. Je třeba brát v úvahu i momentální zdravotní a psychický stav zachraňovaných osob. Může se stát, že mezi zachraňovanými je malé dítě, které by mělo být zachraňováno mezi prvními a jeho otec, jenž je v pořadí až na konci. V takovém případě je vzhledem k situaci a psychickému stresu dítěte nežádoucí a netaktické rozdělit příbuzenskou dvojici a nechat záchranu otce až na závěr. Vhodné je otce evakuovat jako doprovod dítěte v prvním sledu záchranných prací.

Při provádění záchranných prací pomocí požární techniky a věcných prostředků, je v kompetenci velitele zásahu rozhodnout o tom, že nebudou dodrženy technické podmínky pro použití věcných prostředků, hrozí-li akutní nebezpečí z prodlení.³⁶ Příkladem může být nedodržení technických podmínek a následné přetížení automobilové plošiny v rámci záchranné akce, pokud by vzhledem k eskalující situaci bylo patrné, že další pokus o záchranu zbylých osob by již nemohl být úspěšný. Záchrana lidského života má nezpochybnitelně větší význam, než nedodržení technických podmínek daných výrobcem vysokozdvizného zařízení a případné poškození výškové techniky. Zásada proporcionality krajní nouze je zde dodržena.

Opačný problém by nastal, kdyby zachraňovaných bylo takové množství, že by hrozilo zřícení plošiny, pokud by nastoupili všechny osoby, které čekají na záchranu. V těchto případech je nutné, pověřit obsluhu vysokozdvizného zařízení, aby nedovolila vstup do koše osobám, které by plošinu přetížili nad únosnou mez, i když je patrné, že vzhledem k rozsahu požáru již žádná další záchranná akce nebude provedena nebo bude neúspěšná. Velitel zásahu tak umožňuje záchranu alespoň několika lidských životů, neboť kdyby se plošina zřítla, škody na životech by byly nejen v řadách zachraňovaných osob, ale také v řadách příslušníků HZS.

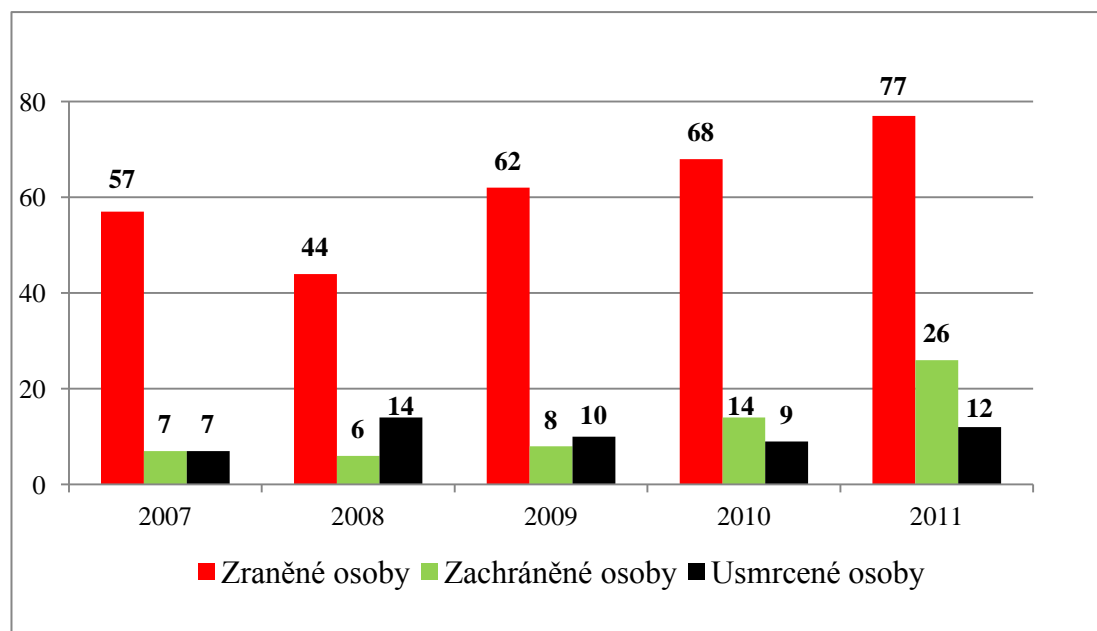
³⁶ § 26 odst. 9 vyhlášky MV č. 247/2001 Sb., o organizaci a činnosti jednotek požární ochrany.

Pro ilustraci jsou v grafu č. 1 uvedeny počty osob zraněných, zachráněných a usmrcených v souvislosti s požáry a zásahy hasičů v letech 2007-2011, které se staly na území Jihočeského kraje. Mezi zachráněné osoby se počítají ty, které opustily objekt zasažený požárem, kde jim hrozilo bezprostřední nebezpečí, za přímé pomoci záchranářů. Za zraněné jsou považovány osoby, jež byly ošetřovány na místě události, či později v nemocničním zařízení. Do kategorie usmrcených osob patří ty, co zemřely v příčinné souvislosti s požárem.

Počty zraněných a zachráněných osob při zdolávání požárů na území Jihočeského kraje uvedené v grafu č. 1 nejsou zanedbatelné. Šedesát jedna zachráněných lidských životů v období let 2007-2011 ospravedlňuje případné majetkové škody, vznikající jednáním hasičů, při záchraně osob a činnostech podílejících se na likvidaci nebezpečných stavů při zásahu. Bez rychlého zásahu jednotek PO a případné poruše na právech jiných osob v souvislosti s jednáním příslušníků HZS v krajní nouzi, by škody na životech občanů byly daleko větší a kategorie usmrcených osob by se rozšířila na úkor kategorie zachráněných osob.

Graf č. 1: Počet bezprostředně ohrožených osob při požárech na území Jihočeského kraje v letech 2007-2011

Zdroj: Statistická ročenka HZS JčK 2007-2011, vlastní úprava.

3.3.2. Záchrana majetku při zdolávání požáru

Využití institutu krajní nouze při zdolávání požáru má velmi široké rozpětí. Jednání všech hasičů při požáru směřuje k likvidaci hrozícího nebezpečí, jako je ohrožení osob, zvířat a majetku. Hasiči jednají v časové tísní, neboť každou minutou nabývá situace na místě mimořádné události na intenzitě. Přesto by si měl být příslušník vědom, že musí dbát na to, aby v přímé souvislosti s jeho jednáním při zásahu nevznikla bezdůvodná újma osobám a zásah do jejich práv a svobod, který je nutný provést, nepřekročil míru nezbytně nutnou.

Jedním ze zásahů do práv a svobod je omezení pohybu na místě mimořádné události v průběhu provádění záchranných a likvidačních prací. Příslušník HZS je v této souvislosti oprávněn každého vykázat nebo zamezit mu ve vstupu do místa zásahu, pokud je to nezbytně nutné a této výzvy jsou všechny osoby, nacházející se v bezprostřední blízkosti požářiště, povinny uposlechnout.³⁷ Těchto opatření se využívá především v případech, kdy se v blízkosti požáru pohybují nahodile nepovolané osoby s cílem ukojit svou zvědavost, překáží při činnosti hasičům a zároveň jim hrozí bezprostřední nebezpečí úrazu. Tuto pravomoc lze využít i pro případ, pokoušejí-li se dostat zpět do obydlí již zachráněné, či evakuované osoby, v touze uchránit svůj majetek.

Zásahem do vlastnických práv občana je povinnost strpět zásah. Vlastník, nebo uživatel nemovitosti je povinen umožnit vstup na pozemek nebo do objektu k provedení neodkladných záchranných a likvidačních prací. Nemůže bránit příslušníkům HZS v provedení služebního zásahu. Rozhodne-li velitel zásahu, je povinen strpět také provádění terénních úprav, vyklizení pozemku, odstranění části nebo celé stavby, či odstranění porostů.³⁸ Těchto radikálních řešení využívají jednotky PO, pokud hrozí nebezpečí rozšíření požáru, aby tak zamezily dalším škodám na majetku osob.

Je tak možné strhnout kůlnu nebo seník na pozemku, nacházející se v bezprostřední blízkosti požáru, pokud by zde hrozilo nebezpečí, že tato stavba sehraje úlohu požárního mostu a přenese požár na vedlejší stavení. Zásada proporcionality zůstane dodržena a v důsledku jednání v krajní nouzi bude způsobený následek menší, než nebezpečí, které před stržením této stavby hrozilo rozšířením požáru na okolní budovy.

---

³⁷ § 4 odst. 1 zákona č. 238/2000 Sb., o Hasičském záchranném sboru České republiky a o změně některých zákonů.

³⁸ § 25 odst. 2 zákona č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů.

Jiný případ nastane, když dorazí jednotky PO k požáru obydlí v pokročilé fázi, ve kterém se již nenachází žádné osoby, a bude patrné, že vzhledem k rozsahu, zejména ve třetí fázi požáru,³⁹ již není možné budovu zachránit, přičemž se plameny počínají šířit do okolí. V takovém případě velitel zásahu rozhodne nasadit větší část nebo všechny síly a prostředky na záchranu okolních budov, aby se zamezilo dalšímu nekontrolovatelnému šíření požáru. Nenávratně poškozená budova se dohašuje až po snížení intenzity hoření. Podobný způsob bývá využíván při požáru vícepodlažních budov. Část sil a prostředků by velitel zásahu soustředil do okolních pater, zejména hořejších, vzhledem ke komínovému efektu⁴⁰ a nechal by skrápět možné cesty šíření požáru, jako jsou světlíky, stoupačky, rozvody vzduchotechniky, energií apod., případně by nechal provést přemístění cenného majetku a materiálu, jež je rozšiřujícím se požárem ohrožen.

Při požárech od druhého nadzemního podlaží výše, je nutno brát zřetel na škodu, kterou je možné způsobit aplikací hasící látky v nižších podlažích. Po nešetrném zásahu hasičů by se mohlo stát, že budou mít obyvatelé bytů v nižších podlažích zničené zařízení. Škoda na majetku osob tak šplhá neúměrně vysoko, zejména těch, kteří na vzniku nebezpečného stavu nemají žádné viny. Pro tyto případy je vhodné využívat přísad do hasební látky, tzv. smáčedel, které značně zvyšují efektivnost hašení a dávkovat jen nezbytně nutné množství hasiv. Na bytové požáry jsou zcela nevhodné plné proudy s nízkým hasícím efektem a vysokou dodávkou vody. Pro minimalizaci následných škod je třeba využít proudů mlhových, roztržštěných, či sprchových (viz příloha č. 3), dosahují při nízké dodávce vody vysokého hasícího efektu a bývají šetrné ke svému okolí. Tento způsob zdolávání požáru se nazývá **kultura hašení**.

Zvláštní případ nastane, pokud se požár nachází na odlehlém místě, nehrozí jeho nekontrolovatelné šíření a dalším prováděním likvidačních prací by došlo k nevhodně vynaloženým prostředkům. Velitel zásahu zváží účelnost nasazení sil a prostředků a případně ukončí likvidační práce.⁴¹ Setkáváme se s tím nejčastěji při požárech stohů, uskladněných obilovin a píce. Stoh je působením ohně a následné aplikaci hasební vody znehodnocený, a tak se nechá pod dohledem hasičů vyhořet. Ušetří se síly a prostředky, které by musely být jinak vynaloženy na dopravu požární vody a likvidaci požáru.

---

³⁹ Třetí fáze požáru – požár dosahuje nejvyšší intenzity. Zasaženy jsou již všechny hořlavé předměty na požářišti, vzhledem k vysoké teplotě jsou narušeny nosné prvky konstrukce stavby a hrozí jejich zřícení.

⁴⁰ Komínový efekt – sálavé teplo, plamen a zplodiny hoření stoupají vzhůru na základě přirozeného pohybu vzduchu.

⁴¹ § 15 odst. 3 vyhlášky MV č. 247/2001 Sb., o organizaci a činnosti jednotek požární ochrany.

3.3.3. Uchráněné hodnoty

Při každém požáru dochází ke škodám na majetku. Může k nim dojít přímým působením ohně, sálavého tepla, zplodinami hoření, ale také prováděním záchranných a likvidačních prací, zejména v souvislosti s aplikací hasící látky. Škoda, která požárem vznikne, je následně vyčíslena peněžní hodnotou a nazývá se **přímá škoda**.

Hodnota přímé škody je důležitá pro výpočet uchráněných hodnot před požárem. Suma uchráněných hodnot je rozdílem mezi hodnotou poškozeného objektu a majetku před požárem a přímou škodou, která působením požáru vznikla. V praxi to znamená, že vyhoří-li například v obydlí kuchyně i se zařízením, přitom hasičům se podaří zachránit zbylé části domu, případně na přímé škody právě jen kuchyně se zařízením a uchráněnými hodnotami bude zbytek domu, který by bez včasného zásahu zcela jistě spadl do přímých škod celý. Stanovení hodnot domu, majetku a přímé škody je v kompetenci kvalifikovaných odhadců, soudních znalců a vyšetřovatelů příčin požárů.

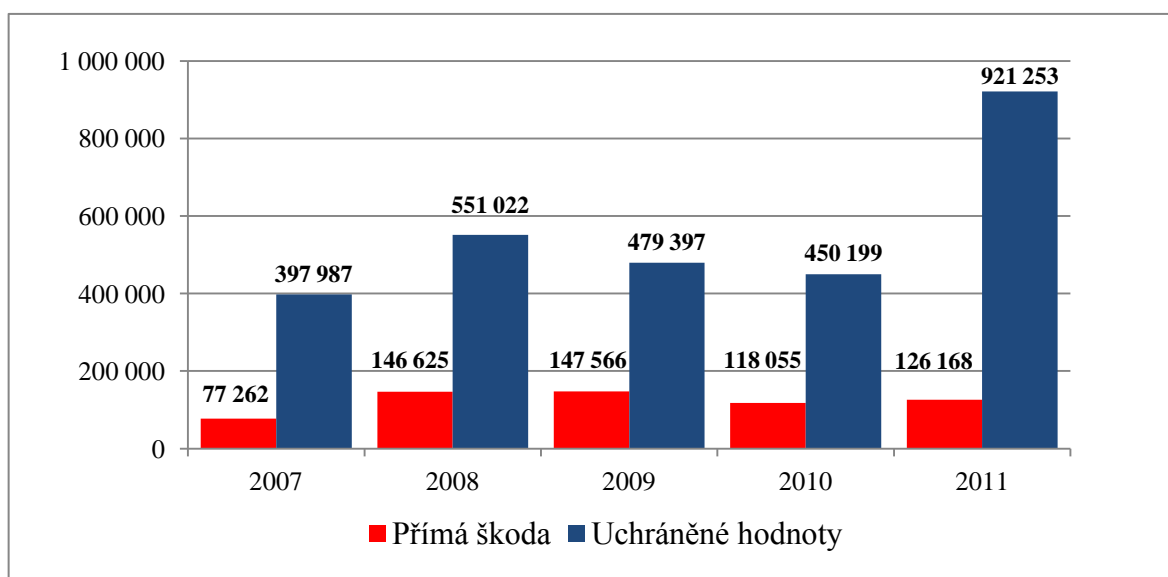
Na výši uchráněných hodnot ze strany hasičů se podílí řada faktorů, jako je včasný a účinný zásah, dostatek sil, prostředků a hasiv, odborná způsobilost zasahujících příslušníků. Řadíme k nim i právní normy, které umožňují hasičům při likvidaci mimořádné události, v situaci nebezpečí z prodlení, požadovat a využívat osobní a věcnou pomoc, zdroje vody, či součinnost s ostatními složkami IZS. Výše uchráněných hodnot se odráží též v možnosti poškodit v hrozícím nebezpečí nižší majetkové zájmy v zájmu zachování těch vyšších nebo služebním zásahem zachránit společensky významný zájem, který je vykoupen tím, že byl obětován zájem nižšího společenského významu.

Mimořádný vliv těchto faktorů na poměr mezi přímými škodami a uchráněnými hodnotami, je možné vyčíst z grafu č. 2. Jsou v něm uvedeny součty přímých škod a uchráněných hodnot ze všech požárů v rozmezí let 2007-2011 na katastrálním území Jihočeského kraje tak, jak je zaznamenal statistik HZS JčK. Z grafu je patrné, že rozdíl mezi přímými škodami a uchráněnými hodnotami je až čtyřnásobný. V průměru byly v těchto letech uchráněny hodnoty ve výši téměř 560 miliónu Kč, oproti 123 miliónům Kč přímých škod. Mezi těmito lety vyčnívá rok 2011 s uchráněnou hodnotou šplhající k jedné miliardě Kč z počtu 1093 požárů. Je důkazem kvalitní práce profesionálních i dobrovolných hasičů v Jihočeském kraji. Nejvíce se na této částce podílel požár skladu palet s fotovoltaickou elektrárnou na střeše v Litvínovicích u Českých Budějovic ze dne

30. 6. 2011 s uchráněnou hodnotou 20 milionů Kč a požár starého pivovaru v Jindřichově Hradci ze dne 7. 9. 2011, kde hasiči uchránili hodnoty dokonce za 50 milionů Kč.

Z hodnot uvedených v grafu č. 2 je možné vyčíst, že zásahová činnost hasičů a s možností jednání v krajní nouzi při zdolávání požárů, je smysluplně nakládáno a velkou měrou se podílí na minimalizaci škod způsobených nežádoucím hořením.

Graf č. 2: Přímé škody a uchráněné hodnoty při požárech na území Jihočeského kraje v letech 2007-2011 (v tis. Kč)

Zdroj: Statistická ročenka HZS JčK 2007-2011, vlastní úprava.

3.3.4. Náhrada škody způsobené hasebním zásahem

Jak již bylo výše uvedeno, odvrácením nebezpečí ohrožujícího zdraví, život a majetek osob, bývá zpravidla způsobena škoda i na majetku osob (jak fyzických, tak právnických), které na vzniku nebezpečných stavů nemají žádné viny a neměly by tak nést na svých bedrech břímě utrpených ztrát na majetku. Tato podkapitola se věnuje odpovědnosti za škodu a její náhradě v souvislosti s provedením hasebního zásahu jednotkami PO.

Osobám, kterým vznikne škoda na majetku při provádění záchranných prací a nutných opatření k zamezení šíření a zdolání požáru, vyjma těch, v jejichž objektu k požáru došlo, náleží přiměřená náhrada škody, která je hrazena ze státního rozpočtu prostřednictvím krajského úřadu, na jehož území k požáru došlo. Jedná se o případy, kdy je v rámci záchranných a likvidačních prací nutné odstranit porosty a stavby, jež by mohly sehrát roli

požárních mostů, či způsobit škodu na majetku při záchraně osob, pokud hrozí nebezpečí z prodlení (rozbití oken, dveří apod.). Na záchranných a likvidačních pracích při zdolávání požáru se vždy podílí více složek IZS (HZS, jednotky Sborů dobrovolných hasičů) a není tak možné přesné určení subjektu, který škodu způsobil.

Dojde-li ke škodám na majetku v souvislosti s aplikací hasební látky, náhradu škody neposkytuje HZS kraje, ale jde na vrub osob, u kterých došlo k vzniku požáru.⁴² K těmto případům dochází nejčastěji při požárech vícepodlažních budov, kdy zpravidla bývá použitými hasebními látkami poničeno zařízení bytů v nižších podlažích. Za tyto škody HZS neručí a náhradu škody tak musí poškození požadovat po osobách, jež nesou za vznik požáru odpovědnost.

DOPORUČENÍ:

Vznikne-li škoda na majetku, při záchranných a likvidačních pracích v souvislosti se zdoláváním požáru, žádá poškozená osoba o náhradu škody u příslušného krajského úřadu. Pro kladné vyřízení žádosti je nutné doložit potřebné důkazy o způsobené škodě. Poškozená osoba si nejprve vyžádá na základě písemné žádosti na místně příslušném územním odboru HZS (dřívější okres) kopii spisu o požáru, jehož součástí jsou potřebná odborná vyjádření a fotodokumentace s doloženou výší vzniklé škody.

Nárok na náhradu způsobené škody může osoba uplatnit u krajského úřadu do šesti měsíců od doby, kdy se o škodě dozvěděla, nejpozději do pěti let od vzniku škody.

3.4. Dopravní nehoda

V současnosti patří k nejčastějším událostem v činnosti hasičů řešení následků dopravních nehod, především dopravních nehod způsobených v běžném silničním provozu. Ve výjimečných případech se jedná o nehody železniční a nehody v souvislosti s leteckou dopravou.

---

⁴² § 83 zákona č. 133/1985 Sb., o požární ochraně ve znění pozdějších předpisů.

Silniční dopravní nehodou se rozumí nehoda, která je způsobena nesprávným provozem vozidla na pozemních komunikacích, mající za následek škody buď na životním prostředí, majetku, zdraví, nebo na životech osob, jež jsou účastníky dopravní nehody.

Většina dopravních nehod se obejde bez zásahu hasičů. Jedná se o nehody s malou škodou na havarovaných vozidlech, bez zranění, nebo pouze s lehkým zraněním osob, které byly účastníky dopravní nehody. K závažnějším případům jsou povolávány jednotky HZS, aby provedly neodkladné záchranné a likvidační práce. Jedná se o ochranu životního prostředí zabráněním úniku provozních kapalin, provedení předlékařské první pomoci zraněným osobám, jejich vyproštění z havarovaného vozidla, nebo následné odstranění vozidla a opětovné zprůjezdění komunikace. Například v roce 2011 zasahovali jednotky HZS u 1129 dopravních nehod na území Jihočeského kraje, při nichž z havarovaných vozidel vyprostili 139 osob.

V současnosti je valná většina vozidel, pohybujících se po českých silnicích, vybavena aktivními i pasivními bezpečnostními prvky, které mají za úkol chránit posádku vozu před zraněním, způsobeným případnou dopravní nehodou. Pokud dojde k nehodě v rychlosti přes 60 km/h, nebo dojde k čelnímu střetu dvou vozidel, dochází ke značné deformaci karoserie a i přes všechny bezpečnostní systémy dochází k těžkým zraněním přepravovaných osob a k jejich uvěznění uvnitř havarovaného vozidla.

3.4.1. Vytvoření přístupové cesty k zachraňovaným osobám

K tomu, aby mohla být zaklíněná osoba vyproštěna z havarovaného vozidla, je nezbytně nutné si k ní vytvořit přístupovou cestu. Tato operace je nejčastěji spojena s dalším mechanickým poškozením vozidla. Jen výjimečně je možné vyprostit zraněnou a zaklíněnou osobu bez způsobení dalších škod na majetku.

Při těžkých dopravních nehodách jsou zranění osob velmi vážná, bezprostředně ohrožující život. Šance na přežití, následně menší zdravotní komplikace a urychlení rekonvalescence, jsou přímo úměrné s rychlostí, s jakou se těžce zraněná osoba dostane do rukou lékařů. V záchranářské praxi se časovému úseku, který výrazně zvyšuje šance na přežití, říká **zlatá hodina**. Pokud se pacient dostane do šedesáti minut od nehody na operační sál, jeho šance na přežití se zněkolikanásobí, i přes rozsáhlá poškození organismu. Hasiči tak musí při vytváření přístupové cesty ke zraněné osobě postupovat

bez zbytečných průtahů, i za cenu způsobení dalších škod na automobilu a zraněnou osobu předat ZZS do patnácti minut od zahájení zásahu.

Před zahájením záchranných prací u dopravní nehody a samotným vytvářením přístupové cesty, je nutné provést opatření zajišťující bezpečnost, jak zasahujících hasičů, tak především zraněných osob uvnitř havarovaného vozidla, aby vlivem záchranných prací nedošlo k dalšímu zhoršení zdravotního stavu postižených osob. Především jde o viditelné označení místa nehody a vytvoření nárazníkového postavení⁴³ za pomoci hasičských vozů, případně zcela uzavřít komunikaci. Dále je nutné odpojit akumulátorovou baterii a vyřadit tak z provozu zařízení na aktivaci airbagu a provést stabilizaci havarovaného vozidla. Zejména pokud se vozidlo nachází na boku, či na střeše.

Pokud je zraněná osoba zaklíněna uvnitř vozidla, bývá zpravidla nutné vytvořit přístupovou cestu pomocí hydraulického vyprošťovacího zařízení (technická specifikace je uvedena v příloze č. 4). Nástroje pracují při tlaku okolo 650 atmosfér a způsobují na vozidle nevratná poškození, bez kterých by však nebylo možné vyprostit zraněnou osobu, aniž by se jí způsobila další újma na zdraví. Odpovědnost za takto způsobenou škodu nenese HZS, zásada proporcionality jednání v krajní nouzi je dodržena, neboť záchrana života zraněných osob má větší význam na společností chráněném zájmu, než ochrana majetku. Je ale potřeba si při vytváření přístupové cesty ke zraněné osobě počínat tak, aby nebyla způsobena škoda na majetku větší, než nezbytně nutná (obrázky s pracovními postupy při vyprošťování osob jsou uvedeny v příloze č. 5).

U některých dopravních nehod při provádění záchranných prací je možné se ke zraněné osobě dostat i bez pomoci destruktivních technik, i když situace k jejich využití svádí. Jsou to zejména případy, kdy strana vozidla, na které se nachází zraněná osoba, je poškozená a dveře jsou zablokované. Pokud ale existuje možnost, jak se dostat ke zraněné osobě, aniž by byla způsobena škoda na majetku, například neporušenými zadními dveřmi z druhé strany vozidla, je třeba jí dát přednost. Důvodem není jen možnost odvrátit nebezpečí bez způsobení škody, ale především šetrnější zacházení se zraněnou osobou. Jakýkoli zásah na vozidle pomocí hydraulického vyprošťovacího zařízení je doprovázen otřesy, silným hlukem, který uvnitř vozidla rezonuje a kromě možnosti dalších zranění je zde nebezpečí, že vyprošťovaná osoba upadne do šoku a v následujících dnech u ní snáze může

---

⁴³ Nárazníkové postavení – postavení vozů zasahujícími složkami IZS kolem místa nehody tak, aby byli zasahující příslušníci chráněni před nepozornými účastníky silničního provozu, kteří by mohli ohrozit bezpečnost zasahujících i zachraňovaných osob.

propuknout posttraumatická stresová porucha vlivem nešetrného zákroku záchranářů. K zmírnění negativních psychických dopadů na zaklíněnou osobu je vhodné pověřit jednoho člena jednotky zasahujících hasičů, aby po celou dobu záchranných prací byl v bezprostřední blízkosti zraněné osoby a udržoval s ní neustálý kontakt.

3.4.2. Vyproštění zraněných osob z havarovaného vozidla

Vytvořením přístupové cesty nastává závěrečná fáze záchranných prací při řešení dopravní nehody příslušníky HZS, samotné vyproštění zraněné osoby. Tato část záchranných prací bývá při řešení dopravní nehody nejnáročnější na odbornou způsobilost a psychickou stránku hasiče. Tělesná schránka vyprošťované osoby je postižena mnohačetnými zraněními a příslušníky HZS svírá nejistota, jakým způsobem osobu vyprostit, aniž by jí způsobili další bolest a zranění. V této fázi záchranných prací již na místě dopravní nehody bývá ZZS a tak je žádoucí vyprošťovat zraněnou osobu za odborného dohledu lékaře, který svými pokyny udává směr a způsob vyprošťování osoby.

Při dopravní nehodě jsou těla posádky uvnitř havarovaného vozidla vystavena silnému přetížení v důsledku nárazů. Nejvíce bývá postižena hlava, krční páteř, hrudník, pánevní oblast a dolní končetiny. Pro zmírnění následků dopravní nehody na zdraví zaklíněné osoby, je nutné ji nasadit krční límec a případně páteřní dlahu, ještě před započítím vyprošťovacích prací. Těmito kroky je možné zabránit například případnému poškození páteřní míchy.

Má-li jednotka HZS vytvořenu přístupovou cestu a zachraňovanou osobu připravenou k vyproštění z havarovaného vozidla, natáhne si ji na pevná nosítka a s nejvyšší opatrností z vozidla vynese. Následně je zraněná osoba předána do péče ZZS.

Pokud si záchranáři počínají podle předcházejících doporučení, má zraněná osoba prokazatelně nižší zdravotní a psychické následky z prožité dopravní nehody a příslušníci HZS nemohou být subjekty vyšetřování pro jednání vybočující z mezí krajní nouze, protože nezpůsobili následky zřejmě stejně závažné nebo závažnější, než hrozily zraněným osobám při dopravní nehodě. O odbornosti provedení záchranných a likvidačních prací HZS při zásahu u dopravní nehody svědčí také fakt, že za celou dobu, co jsou hasičské jednotky nasazovány při řešení závažných následků dopravních nehod, neřešilo právní

oddělení HZS JčK ani jedno podání stížnosti na způsobení škody na majetku a na zdraví v souvislosti se záchrannými pracemi prováděnými příslušníky HZS u dopravní nehody.

DOPORUČENÍ:

Řešení následků dopravních nehod je vždy v kompetenci více složek IZS. Dochází zde většinou k součinnosti HZS, Policie ČR a ZZS jedná-li se o nehodu se zraněním. Nárok na náhradu škody na zdraví a majetku se v těchto případech ale neuplatňuje u krajského úřadu, jde vždy na vrub viníka dopravní nehody.

Pokud má vlastník vozidla dojem, že mu byla při vytváření přístupové cesty ke zraněné osobě způsobena nepřiměřená škoda na majetku, může náhradu škody uplatnit u HZS příslušného kraje, protože případná škoda je způsobena vyprošťovacími pracemi příslušníků HZS. Způsob dokazování je však velmi problematický, neboť zjistit jaká míra poškození vozidla byla nepřiměřená je jen velmi těžko prokazatelná, především proto, že zásah je prováděn již na značně poškozeném vozidle a další škoda na majetku je způsobena pouze z důvodu záchrany zaklíněné osoby.

Případnou náhradu škody je nutné uplatnit do tří měsíců ode dne, kdy se osoba o škodě dozvěděla, nejpozději do dvou let. Po této lhůtě nárok na náhradu škody zaniká.

3.5. Technická pomoc – odstranění nebezpečných stavů

Nejčastější činností v operačním řízení HZS je technická pomoc. Tvoří až dvě třetiny všech výjezdů jednotek. Technická pomoc je činností, jež má za úkol odstranění hrozícího nebezpečí pro majetek a zdraví osob, či zvířat. Nebezpečné stavy mohou být způsobeny buď přírodními a klimatickými vlivy, technologickým zařízením, nebo jednáním osob a nebezpečným chováním zvířat.

Vzhledem k četnosti technických zásahů, bylo nutné upravit i hasičská zásahová vozidla, která dříve sloužila pouze pro zdolávání požáru. Pro potřeby HZS je v dnešní době již většina vybavení ve vozidle určena k řešení technické pomoci. Jedná se především

o sady na otvírání bytů, agregáty na výrobu elektrické energie, motorové řetězové a rozbrušovací pily, lanové navijáky, plovoucí čerpadla, zahradní foukače na likvidaci bodavého hmyzu apod. Tyto nástroje jsou jednotkami standardně používány, hrozí-li nebezpečí a škody na společností chráněném zájmu, a pokud není způsobena bezdůvodná škoda, nejsou příslušníci HZS, v souladu se zákonem, za její způsobení odpovědní.

3.5.1. Vstup do obydlí

Listina základních práv a svobod hovoří o tom, že: „*Obydlí je nedotknutelné. Není dovoleno do něj vstoupit bez souhlasu toho, kdo v něm bydlí.*“⁴⁴ Toto právo ale není absolutně platné. Hrozí-li závažné nebezpečí životu a zdraví osob, za zákonem stanovených podmínek je možné vstoupit do obydlí i bez uděleného souhlasu. Naopak, kdo by bránil vstupu do obydlí příslušníkům HZS, zasahujících v souvislosti s odvrácením nebezpečí, vystavuje se tak postihu za přestupek a pokutě až do výše 25000,- Kč.⁴⁵

Jednotka HZS bývá nejčastěji povolána k otevření uzavřených prostor při úniku hořlavé látky, vody z rozvodů, či havárie na technickém zařízení bytu, v souvislosti s poskytnutím pomoci zraněné osobě uvnitř uzavřeného obydlí, s umožněním poskytnutí péče o osobu či zvíře, nebo s podezřením, že se v uzavřeném prostoru nachází mrtvá osoba. V případech, kdy nehrozí akutní nebezpečí z prodlení, je vždy nutné vyžádat asistenci příslušníků Policie ČR, protože může dojít k situaci, kdy hasiči otevrou obydlí a umožní vstup majiteli nebo uživateli nemovitosti, který se otevření obydlí pod záminkou odvrácení nebezpečí domáhá, přičemž má z rozhodnutí soudu či správního orgánu zákaz vstupu do obydlí (např. v souvislosti s domácím násilím). Příslušníci jednotky HZS by tak mohli být nápomocni při maření úředního rozhodnutí. Policisté si mohou takovou skutečnost velmi snadno ověřit a na základě zjištěných skutečností rozhodnout o neotevření obydlí. Dalším důvodem je skutečnost, že není-li majitel či uživatel nemovitosti k zastížení, Policie ČR zajistí, aby do neuzamčeného prostoru nemohly vstupovat neoprávněné osoby.

Při řešení mimořádné události, která ohrožuje životy, zdraví a majetek osob a nesnese odkladu, je příslušník jednotky HZS, v souladu s výkonem svého povolání, oprávněn otevřít obydlí nebo jiný uzavřený prostor a vstoupit do něj za účelem likvidace hrozícího nebezpečí nebo záchrany osob nacházejících se uvnitř. Je však povinen při otvírání zajistit

⁴⁴ Článek 12 usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky. Listina základních práv a svobod.

⁴⁵ § 78 odst. 1 zákona č. 133/1985 Sb., o požární ochraně ve znění pozdějších předpisů.

přítomnost nezúčastněné osoby. Hrozí-li při likvidaci mimořádné události nebezpečí z prodlení a nezúčastněnou osobu není možné zajistit, provede příslušník HZS otevření uzavřených prostor bez účasti nezávislé osoby a po provedení zásahu o této skutečnosti neprodleně vyrozumí orgány Policie ČR.⁴⁶

Pro vstup do obydlí je potřeba vybírat způsoby s ohledem na hrozící nebezpečí, naléhavost zásahu, časovou tíseň a rovněž s ohledem na rozsah škody způsobených vniknutím do uzavřeného prostoru. Jednotka HZS je povinna vyhledat rychlý a efektivní způsob, který zanechá co nejmenší škody. Nehrozí-li akutní nebezpečí pro uživatele obydlí, je třeba přednostně využívat otevřených oken, balkónových dveří a sklepních prostupů pomocí výškové techniky nebo prostředků pro práci ve výšce a nad volnou hloubkou. Těmito postupy jsou škody na majetku obyvatel domu minimalizovány.

Pokud se do uzavřených prostor nelze dostat bez možnosti překonání mechanických zábran vstupu, vybírá se takový pracovní postup, který zanechá co nejméně škody (např. uvolnění stříelky zámku pomocí planžety, rozlomení zámkové vložky). Hrozí-li nebezpečí z prodlení a o záchraně osob rozhodují vteřiny, je potřeba zvolit pro vniknutí do uzavřených prostor nejrychlejší postup, i za pomoci hrubé síly a přesto, že je tím způsobena škoda na majetku. Jedná se především o vyražení dveří, rozbití okenních tabulí, rozebrání části střešní krytiny apod. V těchto případech není příslušník odpovědný za způsobenou škodu, neboť její způsobení bylo nezbytné pro záchranu osob a včasné odvrácení nebezpečí. Jednání příslušníka tak vykazovalo znaky jednání v krajní nouzi.

DOPORUČENÍ:

Je-li způsobena škoda při zdolávání mimořádné události v souvislosti se vstupem do uzamčených prostor (např. při požáru, úniku plynu apod.), má vlastník poškozeného majetku nárok na náhradu škody, pokud je nutné pro záchranu osob nebo odstranění nebezpečného stavu zasáhnout v jeho obydlí, přičemž k vzniku nebezpečí došlo jinde. Tyto události se vždy řeší v součinnosti složek IZS. Náhradu škody je nutno nárokovat u krajského úřadu v obvodu, v kterém k mimořádné události došlo, do šesti měsíců, od kterých se o poškození osoba dozvěděla, nejdéle do pěti let.

---

⁴⁶§ 5 zákona č. 238/2000 Sb., o Hasičském záchranném sboru České republiky a o změně některých zákonů.

Pokud je vstupem do obydlí způsobena bezdůvodná škoda, např. příslušníci HZS vstupem do uzavřených prostor poškodí bezpečnostní dveře, přitom bylo možné se do obydlí dostat otevřeným oknem a prokáže-li poškozená osoba, že se jedná o škodu nepřiměřenou, náleží jí finanční náhrada za poškozený majetek, kterou hradí HZS příslušného kraje, neboť škoda byla způsobena nedodržením interních předpisů příslušníky HZS. Náhradu škody je nutné uplatnit do tří měsíců ode dne, kdy se osoba o škodě dozvěděla, nejpozději do dvou let. Po této lhůtě nárok na náhradu škody zaniká.

3.5.2. Povodeň

Povodní se rozumí vzednutí hladin vodních toků nad takovou mez, která ohrožuje životní prostředí, majetek a životy osob. Může být zapříčiněná buď působením přírodních a klimatických vlivů, nebo například technickou poruchou na vodních dílech, vytvořených lidskou rukou.

Povodně, které vznikají působením náhlých klimatických změn, zejména prudkými lijáky nebo z důvodu protržení hrází vodních děl, nazýváme **bleskové povodně**. Většinou nastanou znenadání, na poměrně malém území, jejich intenzita se dá jen velmi těžko předpovědět a nelze se na ně předem dostatečně připravit. Vzhledem ke stupni ohrožení a akutnímu nedostatku času se neprovádí žádná předběžná protipovodňová opatření. Hlavní úkolem HZS při bleskové povodni je záchrana obyvatel, kteří nestačili včas utéci do bezpečí. Záchrana ohrožených osob má prioritu před ochranou majetku. Zmírnění následků škod na majetku přichází v úvahu až ve chvíli, kdy nejsou velkou vodou ohroženy již žádné osoby. Samotnou likvidací následků mimořádné události se jednotky PO zabývají až po opadnutí hladiny na přijatelnou úroveň.

Pokud se hladiny řek zvolna zvedají vlivem dlouhotrvajících dešťů, či táním sněhu v horských oblastech na jaře a hrozí vylitím se z koryt, hovoříme o rozsáhlých povodních nebo též záplavách. Příchod záplavové vlny bývá znám zpravidla několik hodin dopředu. Je zde tak prostor na provedení evakuace ohroženého obyvatelstva a na zřízení protipovodňových opatření.

Evakuace osob je samostatná kapitola a je o ní pojednáno níže. Protipovodňová opatření jsou prováděna podle rozsahu očekávané povodně. Jedná se především o terénní úpravy, odstraňování porostů a staveb, které by mohly tvořit překážky valící se povodňové vlně.

Tímto jednáním v krajní nouzi jsou před reálně hrozícím nebezpečím uchráněny obrovské majtkové hodnoty (mnohdy celé obce, či části měst) za cenu porušení vlastnických práv nižších materiálních hodnot.

K dalším opatřením se řadí tvorba protipovodňových hrází, buď mobilních, nebo sestavených z pytlů plněných pískem. Na realizaci protipovodňových opatření je velitel zasahujících hasičů oprávněn požadovat od fyzických a právnických osob věcnou a osobní pomoc a tyto osoby jsou povinny tuto pomoc poskytnout. Za poskytnutí osobní a věcné pomoci náleží fyzickým i právnickým osobám náhrada ušlého výdělku v prokazatelné výši. Náhradu poskytuje krajský úřad, v jehož obvodu k poskytnutí osobní a věcné pomoci došlo.⁴⁷

DOPORUČENÍ:

Osobám, kterým vznikla škoda na majetku v souvislosti s protipovodňovými opatřeními (odstranění staveb, porostů aj. předmětů, vytvářejících překážky valící se povodňové vlně), náleží finanční kompenzace nebo náprava věci do původního stavu za to, že strpěly zásah do jejich vlastnických práv. Právo na náhradu škody mohou poškozené osoby uplatnit na krajském úřadu, v jehož obvodu k jejich újmě na majetku došlo. Pokud se prokáže, že byla mimořádná událost způsobena záměrně nebo z nedbalosti (např. vypuštěním nebo protržením hráze rybníka), náhrada škody, kterou krajský úřad poškozeným osobám vyplatí, následně vymáhá po viníkovi mimořádné události, pokud je znám.

Nárok na náhradu škody je nutné uplatnit do šesti měsíců od doby, kdy se poškozená osoba o vzniku škody dozvěděla, nejpozději do pěti let.

3.5.3. Vichřice

V souvislosti s vichřicí se hasiči potýkají s technickými zásahy na poničených střeších obydlí, technologických zařízení a především na nakloněných, vyvrácených a padlých stromech, které mohou znamenat ohrožení osob a majetku. Vichry, někdy až se silou orkánu, dokážou během krátké doby způsobit obrovské škody na majetku a na několik

---

⁴⁷ § 29 zákona č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů.

hodin zcela zahltit tísňovou linku operačního a informačního střediska prostřednictvím telefonátů postižených osob.

Velkým nebezpečím na majetku a zdraví osob jsou vichřicí nahnuté stromy, zejména v blízkosti obytných budov a silničního provozu. Tyto je možné porazit i bez vědomí majitele a orgánů životního prostředí, neboť zde hrozí akutní nebezpečí zřícení a způsobení škody na společnostech chráněných zájmech. Hasiči si musí při porážení nahnutých stromů počínat velmi obezřetně. Především je třeba z okolí nechat odstranit všechny movité předměty, které by mohly být pádem stromu poničeny. Pokud se strom nachází v obytné zástavbě a nelze ho porazit celý, aniž by došlo k ohrožení okolních domů, je nutné nakloněný strom odřezávat postupně z koše vysokozdvizné plošiny. Při porážení stromů, hrozících zřícením musí příslušníci HZS dodržovat bezpečnostní zásady a se samotným porážením stromu začít až po provedení nezbytných opatření, aby nedošlo k bezdůvodné škodě (např. odstranění zaparkovaných automobilů, které jsou k patě stromu blíže, než je dvojnásobná délka stromu). Způsobí-li jednotka HZS porážením stromu škodu na majetku, byť neúmyslně, je odpovědnost za škodu na straně HZS. Poškozené osoby náhradu nárokují u příslušného HZS kraje. Je-li strom poražen bez způsobení dalších škod na majetku, hasiči nenesou odpovědnost za újmu na životním prostředí, vzhledem k jednání v nebezpečí z prodlení.

Nejčastěji dochází při silné vichřici k vyvrácení nebo prasknutí stromů. HZS není nasazován při plošné likvidaci těchto následků. Technickou pomoc při vichřici poskytují jen v případech, kdy je ohrožen chráněný zájem, tj. zdraví, majetek nebo veřejný zájem, např. pokud je třeba obnovit provoz železniční trati, či silnice, zablokované padlými stromy. V těchto případech příslušníci HZS odstraní padlé stromy z komunikace a umožní tak volný průjezd. Následná likvidace odstraněných stromů je v kompetenci vlastníka (v případě stromů podél cest je to Správa a údržba silnic) a zároveň jen vlastník může podle uvážení nakládat s poraženým stromem.

DOPORUČENÍ:

Pokud je při likvidaci nahnutých nebo jinak nebezpečných stromů způsobena škoda na majetku, či zdraví osob v souvislosti s přímým zásahem příslušníků HZS, odpovědnost za způsobenou újmu nese HZS. Poškozená osoba může žádat finanční náhradu za způsobenou škodu u HZS příslušného kraje. K žádosti o náhradu škody

je potřeba doložit výši způsobené škody a potřebné důkazy (např. fotodokumentace, svědci události apod.).

Náhradu škody je nutné uplatnit do tří měsíců ode dne, kdy se osoba o škodě dozvěděla, nejpozději však do dvou let. Po této lhůtě nárok na náhradu škody zaniká.

3.5.4. Sněhové převisy

Sněhové převisy vznikají zejména při velkých přívalech sněhu na šikmých a sedlových střeších. Pokud napadne dostatečné množství sněhu, hrozí nebezpečí, že se převis zřítí a způsobí újmu na zdraví a majetku osob. Obdobné nebezpečí znamenají i ledové rampouchy, které vznikají táním sněhu na nezateplených střešních konstrukcích.

Za množství sněhových převisů nelze postihovat majitele nemovitosti, neboť nemá viny na nebezpečném stavu, který byl způsoben klimatickými vlivy. Povinnost majitele je však zajistit, aby se osobám, které se v blízkosti domů pohybují, nestala újma na zdraví a majetku, např. zabráněním pohybu osob a parkování vozidel v bezprostřední blízkosti obydlí a v co nejkratší možné době zajistit odstranění nebezpečného stavu.

Hrozí-li nebezpečí z prodlení a sněhové převisy začínají ohrožovat zdraví a majetek lidí v okolí domu, jsou povoláváni k odstranění těchto stavů jednotky HZS s vyhrazenou výškovou technikou. Povinnost hasičů je zajistit si, aby se v bezprostředním okolí zásahu nenacházely nepovolané osoby, případně zaparkované automobily, které by mohly padající rampouchy a sníh poškodit. Za způsobení bezdůvodných škod, jakož i škod způsobených na obydlí příslušníkem neopatrnou manipulací s vysokozdvižnou plošinou, je opět odpovědný HZS kraje, ve kterém ke způsobení majetkové újmy došlo, neboť škoda byla způsobena pochybením příslušníka HZS, nedodržením bezpečnostních zásad pro práci s výškovou technikou. Náhrada škody je následně poskytována HZS příslušného kraje.

DOPORUČENÍ:

Pokud dojde ke škodě na majetku osob při odstraňování sněhových převisů příslušníky HZS, je za náhradu škody odpovědný HZS kraje, na jehož území k vzniku škody došlo. Nejčastěji dochází ke škodám na v blízkosti zaparkovaných automobilech, či vnějším pláštích budovy, z které se sněhové převisy nebo ledové

rampouchy odstraňují. Příčinou bývá špatně zvolený pracovní postup a neopatrná manipulace s výškovou technikou.

Poškozená osoba může žádat o náhradu u HZS příslušného kraje do tří měsíců ode dne, kdy se o škodě dozvěděla, nejpozději do dvou let. S žádostí je opět nutné doložit výši způsobené škody a důkazy podpořit fotodokumentací, či případnými výpověďmi svědků události.

3.5.5. Odchyt a likvidace obtížného hmyzu

Jednotky HZS jsou vysílány v rámci technické pomoci k odchytu a likvidaci obtížného hmyzu. Jedná se především o bodavý hmyz, konkrétně o včely, vosy a sršně. Jejich žihadla obsahují malé množství jedu, které při bodnutí způsobuje u člověka reakci, projevující se svěděním. Bodnutí od hmyzu není pro zdravého člověka nebezpečné, v populaci se však vyskytuje určité množství lidí, kteří jsou na bodnutí včelou nebo vosou alergičtí. Pro ně už jen jedno bodnutí může znamenat smrt, pokud včas nedostanou léky proti alergické reakci. Provedení likvidace obtížného hmyzu je v těchto případech odvrácením nebezpečí pro zdraví a životy osob. V roce 2011 vyjížděly jednotky HZS JČK k 400 případům likvidace obtížného hmyzu. Velkou měrou se tak zasadili o bezpečnost občanů, zejména těch s alergickou reakcí na bodnutí hmyzem.

Bodavý hmyz si buduje hnízda na půdách, v podkroví a ve spárách domů, nebo v dírách v zemi. Takto situovaná hnízda mohou být pro okolí nebezpečná zvláště v místech, kde se pohybuje velké množství dětí, jako jsou školy a bytové domy. V takových případech je nutné, aby hasiči zasáhli bez zbytečného odkladu, neboť pro dětský organismus může být několikanásobné vosí bodnutí velmi nebezpečné. Jedná se zde o odstranění nebezpečného stavu pro zdraví a životy osob a v takovém případě je likvidace bodavého hmyzu v souladu s jednáním v krajní nouzi, i přes způsobenou škodu na životním prostředí.

Pokud nehrozí akutní nebezpečí z prodlení, je dobré provádět likvidaci bodavého hmyzu až ve večerních hodinách, těsně před setměním, kdy je již většina nebezpečného hmyzu uhnížděná. Při likvidaci hmyzu je důležitá bezpečnost zasahujících hasičů. Samozřejmostí je zásahový oděv a obuv, kukla proti hmyzu a rukavice, které poskytnou nezbytnou ochranu před žihadly.

V ojedinělých případech se stává, že obtížným hmyzem, který je pro své okolí nebezpečný, jsou rojící se včely. Včely však bývají zpravidla majetkem určité osoby a nehrozí-li akutní nebezpečí na zdraví obyvatel, byla by likvidace včelího roje poškozením majetkových práv včelaře. Chce-li se jednotka HZS vyvarovat excesu a odpovědnosti za způsobenou škodu na včelstvu, musí buď provést odchyt včelího roje a prostřednictvím Policie ČR vyzvat majitele k jeho převzetí, nebo k odchytu povolat specialistu. Výjimku tvoří případy, kdy existuje důvodné podezření, že včely mohou být zdrojem nakažlivé choroby (např. včelí mor, či varoáza).

3.6. Evakuace osob

Při řešení mimořádné události v operačním řízení HZS je nutné provést přemístění osob, zvířat, předmětů kulturní hodnoty a případně dalších materiálních hodnot z míst ohrožených krizovou situací do bezpečí.⁴⁸ Nařízení a provedení evakuace, z důvodu hrozícího nebezpečí, je zásahem do osobnostních a majetkových práv, avšak nezbytným pro záchranu ohrožených osob a v některých případech i zvířat. Porušení základních práv osob provedením evakuace, je tak opatřením pro jejich záchranu a dá se považovat za jednání v krajní nouzi. Pro účely HZS a orgánu Ochrany obyvatelstva se dělí evakuace na plošnou a objektovou.

3.6.1. Plošná evakuace

Plošnou evakuací se rozumí přemístění osob a majetku z více objektů, obcí či jejich částí. Provádí se při řešení událostí mimořádného významu, které ohrožují životy většího množství osob (např. povodně, rozsáhlé požáry, technologické havárie apod.) a její způsob je zpravidla podrobně zpracován v krizovém plánu nebo havarijním plánu kraje.

Plošnou evakuaci může nařídit velitel zásahu ve spolupráci s řídicím důstojníkem HZS kraje, operačním a informačním střediskem a obcemi.⁴⁹ Při mimořádných událostech, ohrožujících rozsáhlé územní celky, může plošnou evakuaci nařídit též hejtman kraje, či vláda při vyhlášení krizového stavu.

---

⁴⁸ § 12 odst. 1 a 2 vyhlášky MV č. 380/2002 Sb., *k přípravě a provádění úkolů ochrany obyvatelstva*.

⁴⁹ § 26 odst. 3 vyhlášky MV č. 247/2001 Sb., *o organizaci a činnosti jednotek požární ochrany*.

V rámci plošné evakuace bývá k dispozici určitý časový úsek, v kterém je nutné evakuaci provést. Zpravidla se vyhlašuje v předstihu před blížícím se nebezpečím. Nehrozí zde akutní nebezpečí z prodlení a evakuované osoby mají možnost připravit si na cestu s sebou doklady, peníze, prostředky denní potřeby, základní ošacení, hygienické potřeby, drobné cennosti apod. Příslušníci HZS, kteří se podílejí na evakuaci, by měli evakuované upozornit na osobní věci, které je vhodné si brát s sebou, a které v rámci evakuace nejsou nezbytné. Je nepřijatelné používat proti evakuovaným osobám násilí a donucovacích prostředků. Při plošné evakuaci bývá prostor i pro evakuaci domácího zvířectva a jejich případné ustájení v náhradních prostorech, kde nejsou ohrožováni mimořádnou událostí.

3.6.2. Objektová evakuace

Při zásahové činnosti se jednotky HZS, častěji než s plošnou evakuací, setkávají s evakuací objektovou. Objektová evakuace je rychlé opuštění ohroženého objektu v souvislosti se vznikem a rychlým šířením mimořádné události, jako je požár, technologická havárie nebo únik nebezpečné látky.

Objektová evakuace v souvislosti s požárem většinou probíhá již před příjezdem jednotek HZS, kdy se lidé z hořícího objektu snaží dostat do bezpečí, buď na volné prostranství, nebo do prostoru, kde budou mimo dosah účinků mimořádné události. Jedná se o tzv. neřízenou, samovolnou evakuaci, spočívající v tom, že obyvatelé objektu opouštějí místo hrozícího nebezpečí podle vlastního uvážení ještě před nařízením evakuace.

Nařízená evakuace platí pro všechny osoby, které se zdržují na místech ohrožení mimořádnou událostí a jejich povinností je uposlechnout pokynů příslušníků HZS a dalších osob podílejících se na likvidaci nebezpečných stavů. Výjimku tvoří osoby, které na pokyn velitele zásahu poskytují osobní pomoc a podílí se na záchranných pracích, či na řízení evakuace. Přednostně je nutné evakuovat osoby mladší patnáct let, osoby se zdravotním postižením, starší lidi, pacienty zdravotnických a sociálních zařízení a jejich doprovod.⁵⁰

Samotná evakuace by měla probíhat s ohledem na hrozící nebezpečí co nejrychleji a osoby, které se na výzvu příslušníka HZS odmítnou evakuovat, se dopouštějí protiprávního jednání.⁵¹ Příslušník proti těmto osobám nesmí používat násilí, či jiné

---

⁵⁰ § 12 odst. 3 Vyhlášky MV č. 380/2002 Sb., *k přípravě a provádění úkolů ochrany obyvatelstva*.

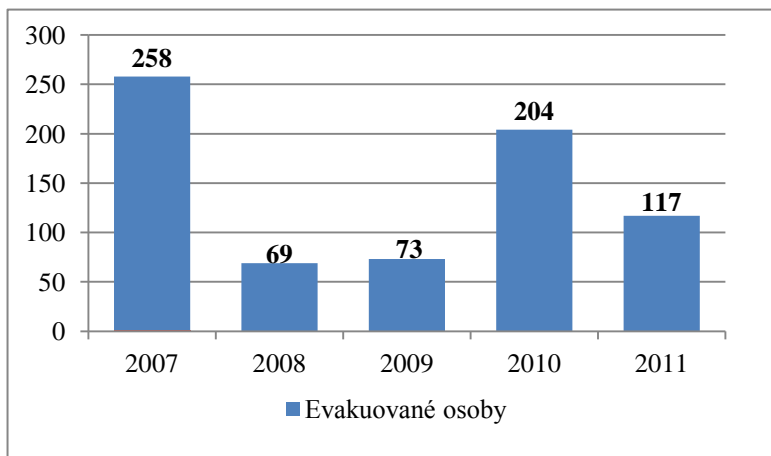
⁵¹ § 19 odst. 1 zákona č. 239/2000 Sb. *o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů*.

donucovací prostředky. V takových případech je dobré použít rázné, autoritativní vystupování a osoby odmítající evakuaci přesvědčit o nebezpečí, které pro ně může pramenit z jejich jednání. Osoby, které se i přes tyto výzvy odmítnou evakuovat, upozorní příslušník na hrozící nebezpečí a provede si jejich evidenci pro potřeby policie a obecního úřadu.

Při evakuaci osob z ohroženého objektu je velmi důležité si nejprve zajistit co nejvíce informací od osoby, která objekt dobře zná. Zejména počet bytových jednotek, evakuační cesty, rozvody elektřiny a plynu, či další skrytá nebezpečí. Dále je potřeba zjistit kolik osob se evakuaci již podrobilo a kolik osob je potřeba ještě evakuovat, vzhledem k nebezpečí ohrožení mimořádnou událostí. Předpokladem provedení úspěšné evakuace bývá zabránění vzniku paniky mezi evakuovanými osobami nebo osobami, které na evakuaci teprve čekají. K tomu je dobré využívat ručních megafonů, přenosných, či stabilních rozhlasových zařízení a podávat zachraňovaným osobám pravidelné informace o průběhu evakuace. Příslušník provádějící evakuaci by se měl vůči evakuovaným osobám chovat sebejistě a nenechávat na sobě znát případnou nejistotu, či obavu o vlastní bezpečnost. Mohl by svým nerozhodným přístupem osoby ohrožené mimořádnou událostí znejistit a ty se následně pod tíhou strachu o svůj život odmítnou podrobit evakuaci. Od příslušníka HZS se mezi evakuovanými osobami očekává, že své práci rozumí a vyřeší kritickou situaci v jejich prospěch.

Při objektové evakuaci se používá nejčastěji přirozených evakuačních cest, jako jsou schodiště, evakuační nebo požární výtahy, únikové východy. V případě, že jsou tyto cesty zakouřené a evakuovaným osobám hrozí nebezpečí udušení zplodinami hoření, je třeba evakuovat buď pomocí vyváděcích izolačních dýchacích přístrojů, nebo zajistit odvětrání únikových cest. Odvětrání se provádí buď přirozenou, nebo nucenou ventilací pomocí přetlakových ventilátorů. V těchto případech je nutné umožnit odvod kouře vytvořením otvoru na druhé straně objektu (např. rozbitím střešního okna, rozebráním části střešní krytiny). I zde je preferováno způsobení škody malého rozsahu v zájmu odvrácení nebezpečí pro osoby zasažené mimořádnou událostí. Není-li možné použít standardních únikových cest, využívá se pro evakuaci osob výškové techniky (vysokozdvizné plošiny, automobilové a nastavovací žebříky). Každý záchranář si musí být vědom, že dokud nejsou z objektu evakuovány všechny osoby, kterým by mohlo hrozit nebezpečí, všechny síly a prostředky musí být vynaloženy ve prospěch jejich záchrany.

Graf č. 3: Počet osob evakuovaných následkem požáru na území Jihočeského kraje v letech 2007-2011

Zdroj: Statistická ročenka HZS JčK 2007-2011, vlastní úprava.

Graf č. 3 zobrazuje počty evakuovaných osob před hrozbou požáru v letech 2007-2011. Hodnoty v průběhu let kolísají podle závažnosti požárů na území Jihočeského kraje. Evakuované osoby nejsou požárem bezprostředně ohrožovány na zdraví a životě. K jejich ohrožení však může dojít, pokud by se mimořádná událost nedařila lokalizovat a její rozsah by se zvětšoval. Mezi evakuované osoby se dostávají též ty, u kterých se vlivem požáru, jejich byt, či dům stává neobyvatelný.

3.7. Psychosociální pomoc obětem mimořádné události

Při hasičském zásahu je potřeba brát zřetel na psychosociální dopady doléhající na osoby, jež se staly svědky nebo prožily traumatickou událost. Do oblasti psychosociální pomoci patří např. poskytnutí první psychické pomoci přímým účastníkům mimořádné události, či jejich blízkým, pomoc v oblasti humanitární (poskytnutí ošacení, hygienických prostředků), nebo poskytnutí nouzového ubytování v případech, kdy je objekt mimořádnou událostí poškozen tak, že je neobyvatelný.

Psychosociální pomoc v rámci mimořádné události organizuje velitel zásahu, spolupracuje přitom s orgány obecního úřadu, nestátními neziskovými organizacemi a dalšími místními humanitárními organizacemi. Tyto orgány přebírají pomoc zasaženým osobám v následujících dnech a týdnech po mimořádné události.

3.7.1. První psychická pomoc osobám postiženým mimořádnou událostí

Poskytuje se jak při mimořádných událostech velkého rozsahu, tak v rámci menších zásahů. Není tedy závislá na počtu zasažených osob, ale na jejich aktuálním stavu a reakci na traumatizující událost. Pokud velitel zásahu usoudí, že je nezbytné, aby byla postiženým poskytnuta první psychická pomoc, pověří k jejímu poskytnutí příslušníka vyškoleného na provádění první psychické pomoci. Je-li situace vážnější, vyžádá si na místo zásahu prostřednictvím operačního střediska zástupce posttraumatického týmu, či účast psychologa z řad příslušníků HZS.

Hlavním cílem první psychické pomoci je stabilizovat psychický stav osob postižených mimořádnou událostí takovým způsobem, aby se situace zasažených osob nadále nezhoršovala. První psychická pomoc výrazně snižuje nebezpečí vzniku posttraumatické stresové poruchy, nebo její případné dopady u osob postižených mimořádnou událostí. Pro příslušníky, provádějící první psychickou pomoc je důležité první navázání kontaktu s postiženými, získat si jejich důvěru, zjistit zdravotní stav a dodat jim pocit bezpečí. Pravdivě informovat o jejich stavu, nedávat plané naděje a následně zajistit základní potřeby (např. tekutiny, teplo, klid). Příslušník poskytující první psychickou pomoc by měl dbát na zachování důstojnosti ohrožených osob. Chránit je před objektivy médií, kterým nic neříká „novinářská etika“, nebo před zraky zvědavých spoluobčanů.

Velmi obtížně se navazuje kontakt s malým dítětem, které prožilo traumatickou událost. Zdánlivě může vypadat klidně, nevyjadřuje žádné emoce, zpravidla ale bývá v šoku a nekomunikuje. Pro navázání prvního kontaktu a pocitu důvěry je vhodné, dát dítěti plyšovou hračku (hasičského dráčka), která bývá pro tyto případy součástí výbavy hasičského vozu. Následně je potřeba vyhledat blízkého příbuzného nebo blízkého přítele rodiny dítěte, kterému dítě věří a tomu ho předat. Pokud není takový člověk v dosahu, dítě je nutné předat orgánům zabývajícím se péčí o dítě (např. Klokánek).

3.7.2. Náhradní a nouzové ubytování

Je-li obydlí po likvidaci mimořádné události příslušníky HZS nezpůsobilé k užívání, je třeba pro postižené osoby zajistit nouzové ubytování, které spočívá ve vybudování, vyhledání nebo provozování náhradních ubytovacích zařízení. Volné ubytovací kapacity pro potřeby ubytování evakuovaných osob a způsob jeho možného zajištění, je rozpracován v havarijním plánu kraje a vnějším havarijním plánu. Některá místa

pro ubytování evakuovaných osob, jako jsou hotely, internáty, studentské koleje, rekreační zařízení apod., jsou zabezpečována na základě smluvních vztahů mezi provozovateli zařízení a příslušnými orgány obce a kraje. Nestačí-li ubytovací kapacity v místě vzniku mimořádné události pojmout větší množství evakuovaných osob, lze využít nouzová ubytování v budovách škol, tělocvičnách, či kulturním zařízení. V těchto případech je však nutné zabezpečit potřebný ubytovací materiál (lůžka, stoly, židle apod.), dostatečnou kapacitu toalet, sprch a hygienických potřeb, napojení na inženýrské sítě (pitná voda, elektrická energie, kanalizace).

Na přípravě, koordinaci a realizaci nouzového ubytování se podílí HZS kraje ve spolupráci s orgány obce, nestátními neziskovými organizacemi a občanskými sdruženími. Tyto orgány mají za úkol zejména přepravu evakuovaných osob do míst nouzového ubytování, dopravu ubytovacího materiálu a prostředků nouzového přežití z předurčených skladů, zajištění zdravotnické pomoci, zabezpečení stravování, vedení evidence a poskytování informací ubytovaným osobám.⁵²

---

⁵² GENERÁLNÍ ŘEDITELSTVÍ HASIČSKÉHO ZÁCHRANNÉHO SBORU ČESKÉ REPUBLIKY. *Ubytování evakuovaných osob, nouzové ubytování*. Praha 2010: [online]. [cit. 2012-11-01]. Dostupný z WWW. <<http://www.hzscr.cz/soubor/ob-08-nouzove-ubytovani-pdf.aspx>>.

ZÁVĚR

K boji proti požárům vyjíždějí každým dnem příslušníci jednotek HZS v celé naší vlasti. Nasazují vlastní životy v zájmu ochrany společensky významných hodnot, jako jsou lidské životy, zdraví, majetek, životní prostředí, tedy hodnoty, jež jsou ústavními zákony garantovány bez rozdílu všem občanům České republiky. K tomu, aby v tomto boji hasiči uspěli, musí porušit nebo omezit jiné chráněné zájmy, zpravidla osob, které na vzniku nebezpečného stavu nemají žádné viny, proto je důležité počínat si tak, aby při likvidaci požáru nevznikla ostatním osobám bezdůvodná škoda a zásah do jejich práv a svobod byl co možná nejšetrnější.

Provést včasný a účinný hasičský zásah bez omezení ostatních účastníků mimořádné události, či způsobení škody na majetku třetích osob, je prakticky nemožné. Společným jmenovatelem pro jednotky PO při zdolávání požáru by však mělo být, že chráněný zájem, jenž je předmětem záchranných a likvidačních prací, musí být nadřazen zájmům porušovaným. V opačném případě by se jednalo o protiprávní jednání vybočující z mezí krajní nouze.

Cílem bakalářské práce byl popis a analýza jednání příslušníků HZS v krajní nouzi při mimořádné události. Po stručném úvodu do tématu, seznámením se s pojmem institutu krajní nouze a jeho postavením mezi okolnostmi vylučující protiprávnost, bylo v práci po jednotlivých podkapitolách pojednáno o činnosti jednotky HZS v operačním řízení a využití institutu krajní nouze při řešení mimořádné události.

Pojem a podmínky vzniku jednání v krajní nouzi a její postavení mezi okolnostmi vylučujícími protiprávnost byly popisovány v obecném, trestněprávním významu. Zde bylo cílem uvést čtenáře do problematiky okolností vylučujících protiprávnost a především vymezit za jakých podmínek je osoba odvracející nebezpečí zbavena odpovědnosti za způsobenou škodu a její jednání považováno za jednání v krajní nouzi.

Za hlavní přínos bakalářské práce je možné považovat strukturovaný rozbor činnosti hasičů v krajní nouzi při odstraňování nebezpečí, jež hrozí zákonem chráněnému zájmu. Práce poukazovala na praktické případy, v kterých je nutné využít jednání v krajní nouzi, a to i za cenu, že jsou způsobeny škody na majetku dalších osob. Zároveň upozorňovala na případná jednání příslušníků, která by mohla být posuzována jako vybočení z mezí krajní nouze a na důsledky, které pro ně případný exces může znamenat a za jakých podmínek může fyzická i právnická osoba požadovat náhradu způsobené újmy, pokud

jí byla jednáním příslušníků HZS v krajní nouzi způsobena. Prostřednictvím konkrétních doporučení směrem k občanům, kterým byla způsobena újma při likvidaci mimořádné události, se práce snažila o zvýšení informovanosti laické veřejnosti v oblasti jednání příslušníků HZS v operačním řízení. Zejména na jaké instituce se mají občané obrátit, pokud požadují náhradu vzniklé škody na jejich zdraví, či majetku.

Bakalářská práce se věnovala také otázce, zda je zasahujícím hasičům jednajícím v krajní nouzi poskytována dostatečná právní ochrana. Zejména pokud způsobí svým jednáním škody na majetku nebo zdraví osob. V práci byly závažnější situace vztahující se k jednání v krajní nouzi odkazovány na konkrétní právní normu, která vymezuje působnost HZS. Tímto způsobem bylo zjištěno, že legislativa účinná na poli HZS a ochrany obyvatelstva vztahující se k jednání příslušníků v operačním řízení je dostačující a pokud si příslušník HZS počíná přiměřeným způsobem, nemůže být jeho jednání považováno za protiprávní.

O praktickém využití institutu krajní nouze vypovídají i statistiky požárnosti v územní působnosti HZS JČK. Především pak statistika uchráněných hodnot na majetku, zdraví a životech osob postižených mimořádnou událostí. V období let 2007-2011 byly na území Jihočeského kraje při zdolávání požárů uchráněny majetkové hodnoty ve výši téměř tři miliard Kč a zachráněno 61 lidských životů bezprostředně ohrožených nežádoucím hořením. Dalších 721 osob bylo v souvislosti s požárem evakuováno, přitom i v případech celé řady evakuovaných osob by došlo k přímému ohrožení na životech a zdraví, kdyby nebyla jednotkami HZS poskytnuta včasná a účinná pomoc. Vzhledem k těmto hodnotám je způsobení nepatrné újmy na zákonem chráněném zájmu jednáním v krajní nouzi, v souvislosti s likvidací mimořádné události, zcela opodstatněné a přiměřené okolnostem.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

MONOGRAFIE:

1. **HEJDA, J.** *Základy občanského práva*. Praha: Vysoká škola ekonomická, 2000. ISBN 80-245-0052-3.
2. **HEJDA, J. a kolektiv:** *Vybraná témata kriminalistiky a trestního práva*. Praha: Oeconomica, 2007. ISBN 978-80-245-1163-4.
3. **KRATOCHVÍL, M., KRATOCHVÍL, V.** *Technické prostředky požární ochrany*. Praha: MV-generální ředitelství HZS ČR, 2007. ISBN 978-80-86640-86-0.
4. **NOVOTNÝ, O., DOLENSKÝ, A., JELÍNEK, J.** *Trestní právo hmotné – I. Obecná část*. 4. vyd. Praha: AspiPublishing, 2003. ISBN 80-86395-73-1.
5. **SCHELLE, K. a kolektiv:** *Základy občanského práva*. 2. upravené vyd. Ostrava: KEY Publishing, 2010. ISBN 978-80-7418-066-8.
6. **ŠÁMAL, P.** *Trestní zákoník*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-109-3.
7. **VOKOUN, R.** *Vybrané aktuální otázky nutné obrany a krajní nouze*. 1. vyd. Praha: AUCI, 1989.

ELEKTRONICKÉ ZDROJE:

8. **GENERÁLNÍ ŘEDITELSTVÍ HASIČSKÉHO ZÁCHRANNÉHO SBORU ČESKÉ REPUBLIKY.** *Ubytování evakuovaných osob, nouzové ubytování*. Praha 2010: [online]. [cit. 2012-11-01]. Dostupný z WWW. <<http://www.hzscr.cz/soubor/ob-08-nouzove-ubytovani-pdf.aspx>>.
9. **HASIČSKÝ ZÁCHRANNÝ SBOR JIHOČESKÉHO KRAJE.** *Statistická ročenka - Jihočeský kraj 2007*. České Budějovice 2008: [online]. [cit. 2012-09-04]. Dostupný z WWW. <<http://www.hzscr.cz/soubor/zprava-o-stavu-po-v-jck-za-2007-zip.aspx>>.
10. **HASIČSKÝ ZÁCHRANNÝ SBOR JIHOČESKÉHO KRAJE.** *Statistická ročenka - Jihočeský kraj 2008*. České Budějovice 2009: [online]. [cit. 2012-09-04]. Dostupný z WWW. <<http://www.hzscr.cz/clanek/zprava-o-stavu-po-v-jihoceskem-kraji-za-rok-2008.aspx>>.

11. **HASIČSKÝ ZÁCHRANNÝ SBOR JIHOČESKÉHO KRAJE.** *Statistická ročenka - Jihočeský kraj 2009.* České Budějovice 2010: [online]. [cit. 2012-09-04]. Dostupný z WWW. <<http://www.hzscr.cz/soubor/zprava-o-stavu-po-v-jck-za-rok-2009-zip.aspx>>.
12. **HASIČSKÝ ZÁCHRANNÝ SBOR JIHOČESKÉHO KRAJE.** *Statistická ročenka - Jihočeský kraj 2010.* České Budějovice 2011: [online]. [cit. 2012-09-04]. Dostupný z WWW. <<http://www.hzscr.cz/soubor/zprava-o-stavu-po-za-rok-2010-zip.aspx>>.
13. **HASIČSKÝ ZÁCHRANNÝ SBOR JIHOČESKÉHO KRAJE.** *Statistická ročenka - Jihočeský kraj 2011.* České Budějovice 2012: [online]. [cit. 2012-09-04]. Dostupný z WWW. <<http://www.hzscr.cz/soubor/statisticka-rocenka-hzs-jck-za-rok-2011.aspx>>.

PRÁVNÍ PŘEDPISY:

14. **Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb.,** *o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky. Listina základních práv a svobod.*
15. **Vyhláška Ministerstva vnitra č. 247/2001 Sb.,** *o organizaci a činnosti jednotek požární ochrany.*
16. **Vyhláška Ministerstva vnitra č. 328/2001 Sb.,** *o některých podrobnostech zabezpečení integrovaného záchranného systému.*
17. **Vyhláška Ministerstva vnitra č. 380/2002 Sb.,** *k přípravě a provádění úkolů ochrany obyvatelstva.*
18. **Zákon č. 40/2009 Sb.,** *trestní zákoník.*
19. **Zákon č. 133/1985 Sb.,** *o požární ochraně ve znění pozdějších předpisů.*
20. **Zákon č. 238/2000 Sb.,** *o Hasičském záchranném sboru České republiky a o změně některých zákonů.*
21. **Zákon č. 239/2000 Sb.,** *o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů.*
22. **Zákon č. 361/2000 Sb.,** *o provozu na pozemních komunikacích a o změnách některých zákonů (zákon o silničním provozu), ve znění pozdějších změn.*
23. **Zákon č. 361/2003 Sb.,** *o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů ve znění pozdější předpisů.*

SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 1: <i>Počet bezprostředně ohrožených osob při požárech na území Jihočeského kraje v letech 2007-2011</i>	26
Graf č. 2: <i>Přímé škody a uchráněné hodnoty při požárech na území Jihočeského kraje v letech 2007-2011 (v tis. Kč)</i>	30
Graf č. 3: <i>Počet osob evakuovaných následkem požáru na území Jihočeského kraje v letech 2007-2011</i>	35

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: *Rychlý zásahový automobil (RZA) – Mercedes Sprinter*

Příloha č. 2: *Vyhrazená výšková technika*

Příloha č. 3: *Proudy a proudnice vhodné k hašení bytových požárů*

Příloha č. 4: *Hydraulické vyprošťovací zařízení*

Příloha č. 5: *Pracovní postupy vyproštění zraněných osob z havarovaného vozu*

Příloha č. 1: Rychlý zásahový automobil (RZA) – Mercedes Sprinter

RZA – na podvozku Mercedes Sprinter s možností využití pro prvotní zásah ve špatně dostupných centrech měst. Určen pro posádku 1+3 (velitel vozidla, tři hasiči). V nástavbě vozu je umístěna nádrž na 1000 litrů vody, vysokotlaké čerpadlo s možností připojení na hydrantovou síť, naviják opatřený 60 metrů dlouhou gumovou hadicí, vysokotlaká pistolová proudnice (Ergo Ne-Pi-Ro) s pěnotvorným nástavcem, a další příslušenství pro rychlý a účinný zásah. Vozidlo je součástí vozového parku HZS JčK, požární stanice České Budějovice.

Obrázek 1: RZA – Mercedes Sprinter, HZS JčK, stanice České Budějovice

Zdroj: HZS JčK

Obrázek 2: Výbava RZA – pohled do nástavby vozu ze zadu

Zdroj: HZS JčK

Příloha č. 2: Vyhrazená výšková technika

Vyhrazená výšková technika se využívá pro záchranné práce, hasební práce a technické zásahy ve výškách. AP 27 – Tatra 815 je vybavena lafetovou proudnicí a sluchovodem. Možnost využití i jako zdvihací zařízení (nosnost na prvním rameni plošiny je 1000 kg, na koši 400 kg).⁵³ Dostupná výška AP 27 – Tatra 815 je 27 metrů, AZ 30 – Iveco/Magirus 30 metrů.

Obrázek 3: Automobilová plošina AP 27 – Tatra 815

Zdroj: HZS ČR

Obrázek 4: Automobilový žebřík AZ 30 – Iveco/Magirus

Zdroj: HZS ČR

---

⁵³ KRATOCHVÍL, M., KRATOCHVÍL, V. *Technické prostředky požární ochrany*. Praha: MV-generální ředitelství HZS ČR, 2007, s. 131.

Příloha č. 3: Proudny a proudnice vhodné k hašení bytových požárů

Mlhový a sprchový proud vytváří kapičky o velikosti 0,1 – 1 mm. Umožňují zvýšení povrchové plochy hasební vody, která tak pohlcuje větší množství tepla. Tyto proudy dosahují vyššího hasebního účinku při nižší dodávce vody.

Obrázek 5: Mlhový proud – mlhová proudnice C 52

Zdroj: HZS ČR

Obrázek 6: Sprchový (tříštěný) proud – kombinovaná proudnice C 52

Zdroj: HZS ČR

Příloha č. 4: Hydraulické vyprošťovací zařízení

Hydraulické vyprošťovací zařízení slouží k rozpínání, stíhání a odtlačování konstrukčních prvků vozidel. Nástroje pracují při tlaku 630-700 atmosfér (rozdíl je dán výrobcem zařízení). Těto síly je možné využít pro otevření dveří, stíhání konstrukce vozidla, odtážení přístrojové desky a volantové tyče apod.

Obrázek 7: Hydraulické vyprošťovací zařízení

Zdroj: HZS ČR

Legenda k obrázku 7: hydraulické vyprošťovací zařízení:

1. pohonná jednotka s hadicovým navijákem,
2. hydraulický rozpínák,
3. hydraulické rozpěrné válce,
4. hydraulické nůžky (tzv. papoušek),
5. příslušenství – řetězy s háky na odtážení volantové tyče.

Příloha č. 5: Pracovní postupy vyproštění zraněných osob z havarovaného vozu

Obrázek 8: Stabilizace vozidla na boku

Zdroj: HZS JčK

Obrázek 9: Přístupová cesta pátými dveřmi (vyproštění bez způsobení škody na vozidle)

Zdroj: HZS ČR

Obrázek 10: Odtážení volantové tyče

Zdroj: HZS ČR

Obrázek 11: *Vytvoření přístupové cesty z boku vozidla*

Zdroj: HZS ČR

Obrázek 12: *Vytvoření přístupové cesty odstraněním střechy vozu*

Zdroj: HZS ČR

Obrázek 13: *Vyproštění zraněné osoby pomocí zdravotnických nosítek*

Zdroj: HZS ČR